

Voorzitter: Dolman

Tegenwoordig zijn 131 leden, te weten:

Van Agt, Alders, Andela-Baur, Van Baars, Beckers-de Bruijn, Ter Beek, De Beer, Beinema, Van der Bergh, J. D. Blaauw, P. M. Blauw, J. J. P. de Boer, De Boois, Borgman, Braams, Brouwer, Buikema, Van den Burg, Buurmeijer, Castricum, Cornelissen, Couprie, Dales, G. C. van Dam, M. P. A. van Dam, Dees, Van Dijk, Dijkman, Dijkstal, Van Dis, Van der Doef, Dolman, Engwirda, Van Erp, Van Es, Eshuis, Evenhuis, Evenhuis-van Essen, Eversdijk, Franssen, Frinking, Gardeniers-Berendsen, Gerritse, De Grave, Groenman, Haas-Berger, Van Heemskerck Pillis-Duvekot, Van der Heijden, Van der Hek, Herfkens, Hermans, Hermsen, Hummel, Van Iersel, Jabaaij, Jacobse, Janmaat, Joekes, Kamp, Keja, Van Kemenade, Knol, Kombrink, Van der Kooij, Konings, De Korte, Kosto, Kraaijeveld-Wouters, Krajenbrink, De Kwaadste-niet, Lambers-Hacquebard, Lankhorst, Lansink, Lauxtermann, Leerling, Van der Linden, Linschoten, Lucassen-Stauttener, Mateman, Van der Mei, Meijer, Metz, Mik, Moor, Müller-van Ast, Niessen, Nijhuis, Nijland, Nijpels, Van Noord, Nypels, Van Ooijen, Oomen-Ruijten, Den Ouden-Dekkers, Patijn, Poppe, De Pree, Rempt-Halm-mans de Jongh, Van Rey, Van Rossum, Salomons, Van der Sanden, Schartman, Schreuders, Schutte, Van der Spek, Stemerding, Stoffelen, Tazelaar, Terpstra, Van Thijn, Tousseint, Tripels, Ubels-Veen, Den Uyl, Ter Veld, Veldhoen, Van der Vlies, Voorhoeve, K. G. de Vries, Waalkens, Wagenaar, Wallage, Weijers, Weisglas, Wessel-Tuinstra, Wiebenga, Willems, Wolters, Wöltgens en Worrell,

en de heren Lubbers, Minister-President, Minister van Algemene Zaken, Rietkerk, Minister van Binnenlandse Zaken, Van den Broek, Minister van Buitenlandse Zaken, Korthals Altes, Minister van Justitie, Deetman, Minister van Onderwijs en Wetenschappen, Ruding, Minister van

Financiën, De Ruiters, Minister van Defensie, Winsemius, Minister van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer, mevrouw Smit-Kroes, Minister van Verkeer en Waterstaat, de heren Van Aardenne, Vice-Minister-President, Minister van Economische Zaken, Braks, Minister van Landbouw en Visserij, De Koning, Minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, Brinkman, Minister van Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur, mevrouw Schoo, Minister voor Ontwikkelingssamenwerking, de heer van Amelsvoort, Staatssecretaris van Binnenlandse Zaken, mevrouw Korte-van Hemel, Staatssecretaris van Justitie, de heer Van Leijenhorst, Staatssecretaris van Onderwijs en Wetenschappen, mevrouw Ginjaar-Maas, Staatssecretaris van Onderwijs en Wetenschappen, de heren Koning, Staatssecretaris van Financiën, Van Houwelingen, Staatssecretaris van Defensie, Hoekzema, Staatssecretaris van Defensie, Brox, Staatssecretaris van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer, Scherpenhuizen, Staatssecretaris van Verkeer en Waterstaat, Van Zeil, Staatssecretaris van Economische Zaken, Ploeg, Staatssecretaris van Landbouw en Visserij, De Graaf, Staatssecretaris van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, mevrouw Kappeyne van de Coppello, Staatssecretaris van Sociale Zaken en Werkgelegenheid en de heer Van der Reijden, Staatssecretaris van Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur.

De **Voorzitter**: Ik deel aan de Kamer mee, dat zijn ingekomen berichten van verhindering van de leden:

Rienks, Zijlstra, Te Veldhuis, Jorritsma-Lebbink, Van Vlijmen en Hennekam, wegens verblijf buitenslands, ook morgen en overmorgen, en donderdag alleen voor het eerste deel van de vergadering;

Van den Toorn, wegens verblijf buitenslands tot en met 23 december a.s.;

Van der Louw, wegens bezigheden elders;

en van de Staatssecretarissen:

van Buitenlandse Zaken, wegens verblijf buitenslands, ook morgen;

van Economische Zaken, de heer Bolkestein, wegens verblijf buitenslands, de hele week.

Deze berichten worden voor kennisgeving aangenomen.

De **Voorzitter**: De ingekomen stukken staan op een lijst, die op de tafel van de griffier ter inzage ligt. Op die lijst heb ik ook voorstellen gedaan over de wijze van behandeling. Als aan het einde van de vergadering daartegen geen bezwaren zijn ingekomen, neem ik aan, dat de Kamer zich met de voorstellen heeft verenigd.

De heer J. J. Metz, tot wiens toelating al werd besloten in de vergadering van 11 november j.l., is in het gebouw van de Kamer aanwezig ten einde de voorgeschreven eden af te leggen.

Ik verzoek de Griffier hem binnen te leiden.

Nadat de heer Metz door de griffier is binnengeleid, legt hij in handen van de Voorzitter de bij de Grondwet en het Statuut voor het Koninkrijk der Nederlanden voorgeschreven eden af.

De **Voorzitter**: Ik wens de heer Metz geluk met zijn benoeming en verzoek hem, in ons midden plaats te nemen.

Op verzoek van de betrokken commissies bepaal ik nader, dat de volgende uitgebreide commissievergaderingen niet doorgaan:

- op maandag 29 november over het Algemeen Financieel Schema (17 655);
- op maandag 6 december over de begroting van het Rijkswegenfonds en de begroting van het Staatsbedrijf der PTT en de Rijkspostspaarbank;
- op maandag 6 december over het onderdeel Sport van de begroting.

Op verzoek van de Regering stel ik voor, de Beleidsnota Adempauze (17 666) mede aan de orde te stellen bij het debat over de Regeringsverklaring.

Daartoe wordt besloten.

Voorzitter

De **Voorzitter**: De constituties van de vaste commissies zullen niet a.s. woensdag plaatsvinden, maar op woensdag 1 en donderdag 2 december in de lunchpauzes.

De Griffie zal u een nieuw tijdschema toezenden.

Op verzoek van de fractie van de VVD benoem ik:

in de vaste Commissie voor de Nationale ombudsman de heren Korthals en Dijkstal als lid in de bestaande vacatures, de heer Lauxtermann als plv. lid in plaats van de heer Korthals;

in de vaste Commissie voor Nederlands-Antilliaanse Zaken de heer Wiebenga als lid in de bestaande vacature, de heren Weisglas en Dijkstal als plv. lid in de bestaande vacatures;

in de vaste Commissie voor Buitenlandse Zaken mevrouw Van Heemskerck Pillis-Duvekot en de heren Voorhoeve en Weisglas als lid in de bestaande vacatures, de heer De Beer als plv. lid in plaats van de heer Weisglas en mevrouw Terpstra als plv. lid in plaats van de heer Voorhoeve;

in de vaste Commissie voor Ontwikkelingssamenwerking mevrouw Den Ouden-Dekkers als lid in plaats van de heer Voorhoeve, mevrouw Van Heemskerck Pillis-Duvekot en de heer Voorhoeve als plv. lid in de bestaande vacatures en mevrouw Lucassen-Stauttener als plv. lid in plaats van mevrouw Den Ouden-Dekkers;

in de vaste Commissie voor Justitie mevrouw Lucassen-Stauttener als lid in de bestaande vacature en de heer Lauxtermann als plv. lid in de bestaande vacature;

in de vaste Commissie voor de Politie de heer Wiebenga als lid in plaats van de heer De Grave, de heer De Grave als plv. lid in plaats van de heer Wiebenga en de heer Dijkstal als plv. lid in de bestaande vacature;

in de vaste Commissie voor Binnenlandse Zaken de heer Lauxtermann als lid in de bestaande vacature, de heren Dijkstal, Franssen en Nijhuis als plv. lid in de bestaande vacatures;

in de vaste Commissie voor Ambtenarenzaken de heren Nijhuis, Dijkstal en Hermans als lid in de bestaande vacatures en de heer De Korte als plv. lid in plaats van de heer Joekes;

in de vaste Commissie voor Onderwijs en Wetenschappen de heer Franssen als lid in de bestaande vacature, de heer Dijkstal als lid in

plaats van de heer Van Rey, mevrouw Kamp als plv. lid in plaats van de heer Wiebenga, de heer Van Rey als plv. lid in plaats van de heer Van Erp, mevrouw Lucassen-Stauttener als plv. lid in plaats van de heer Blaauw en de heer Korthals als plv. lid in plaats van de heer Hermans;

in de vaste Commissie voor het Wetenschapsbeleid de heer Van der Kooij als lid in de bestaande vacature en de heer Voorhoeve als plv. lid in de bestaande vacature;

in de vaste Commissie voor Financiën de heren De Grave en Van Rey als lid in de bestaande vacatures, mevrouw Rempt-Halmans de Jongh als plv. lid in de bestaande vacature;

in de vaste Commissie voor de Rijksuitgaven de heren Joekes en Nijhuis als lid in de bestaande vacatures, mevrouw Rempt-Halmans de Jongh als plv. lid in de bestaande vacature en de heer Linschoten als plv. lid in plaats van de heer De Grave;

in de vaste Commissie voor Defensie de heren Evenhuis en De Grave als lid in de bestaande vacatures, de heren De Beer en Weisglas als plv. lid in de bestaande vacatures, de heer Korthals als plv. lid in plaats van de heer De Grave en mevrouw Van Heemskerck-Pillis-Duvekot als plv. lid in plaats van de heer Evenhuis;

in de vaste Commissie voor Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening de heer Lauxtermann als lid in de bestaande vacature, de heren Metz en Korthals als plv. lid in de bestaande vacatures, de heer Franssen als plv. lid in plaats van de heer Wiebenga en mevrouw Van Heemskerck Pillis-Duvekot als plv. lid in plaats van mevrouw Den Ouden-Dekkers;

in de vaste Commissie voor Verkeer en Waterstaat mevrouw Jorritsma-Lebbink en de heren Blauw en Te Veldhuis als lid in de bestaande vacatures, de heer Lauxtermann als plv. lid in plaats van de heer Blauw, de heer Van der Kooij als plv. lid in plaats van mevrouw Jorritsma-Lebbink en de heer Keja als plv. lid in plaats van de heer Te Veldhuis;

in de vaste Commissie voor Economische Zaken de heren Van Erp en Van der Kooij als lid in de bestaande vacatures, de heer De Grave als plaatsvervangend lid in plaats van de heer Van Erp, en de heren Nijhuis en Joekes als plaatsvervangend lid in de bestaande vacatures;

in de vaste Commissie voor de Buitenlandse Handel de heren Blaauw en Weisglas als lid in de bestaande vacatures, mevrouw Rempt-Halm-

ans de Jongh als plaatsvervangend lid in de bestaande vacature, de heer Voorhoeve als plaatsvervangend lid in plaats van de heer Linschoten en de heer Waalkens als plaatsvervangend lid in plaats van de heer Blaauw;

in de vaste Commissie voor het Midden- en Kleinbedrijf de heer Nijhuis als lid in plaats van de heer Jacobse, de heer Jacobse als plaatsvervangend lid in plaats van de heer Blauw en de heer Van der Kooij als plaatsvervangend lid in plaats van de heer Keja;

in de vaste Commissie voor Landbouw de heer Metz als lid in de bestaande vacature, de heer Nijhuis als plaatsvervangend lid in plaats van de heer Blaauw, de heer Braams als plaatsvervangend lid in plaats van de heer Van Erp en de heer Franssen als plaatsvervangend lid in plaats van mevrouw Terpstra;

in de vaste Commissie voor de Visserij de heer Waalkens als lid in de bestaande vacature en de heer Metz als plaatsvervangend lid in plaats van de heer Waalkens;

in de vaste Commissie voor Sociale Zaken en Werkgelegenheid de heer Linschoten als lid in de bestaande vacature, de heer Korthals als lid in plaats van de heer Van Erp, de heer Van Erp als plv. lid in plaats van de heer De Grave, mevrouw Terpstra als plv. lid in de bestaande vacature, de heer Hermans als plv. lid in plaats van mevrouw Jorritsma-Lebbink, de heer Nijhuis als plv. lid in plaats van de heer Korthals, en mevrouw Kamp als plv. lid in plaats van de heer Linschoten;

in de vaste Commissie voor Welzijn en Cultuur de heer Dijkstal als lid in plaats van de heer Evenhuis, mevrouw Kamp als lid in plaats van mevrouw Terpstra, mevrouw Van Heemskerck Pillis-Duvekot als lid in plaats van de heer Wiebenga, de heer Evenhuis als plv. lid in plaats van de heer Korthals, de heer Wiebenga als plv. lid in plaats van de heer Van Rey, de heer Dees en mevrouw Terpstra als plv. lid in de bestaande vacatures;

in de vaste Commissie voor het Emancipatiebeleid de heer Dijkstal als plv. lid in de bestaande vacature en de heer Franssen als plv. lid in plaats van de heer De Grave;

in de vaste Commissie voor de Volksgezondheid mevrouw Kamp en de heer Franssen als lid in de bestaande vacatures, mevrouw Lucassen-Stauttener als lid in plaats van mevrouw Jorritsma-Lebbink, de heer Nijhuis als plv. lid in de bestaande vacature, en mevrouw Jorritsma-Lebbink als plv. lid in plaats van de heer De Korte;

Voorzitter

in de vaste Commissie voor het Milieubeheer de heer De Beer als lid in de bestaande vacature, en mevrouw Van Heemskerck Pillis-Duvekot als plv. lid in de bestaande vacature;

in de vaste Commissie voor de Werkwijze der Kamer de heren Nijpels en Tripels als lid in de bestaande vacatures, de heer Hermans als plv. lid in plaats van de heer Tripels en de heer Keja als plv. lid in de bestaande vacature;

in de vaste Commissie voor het Restaurantbedrijf de heer Keja in de bestaande vacature;

in de vaste Commissie voor de Verzoekschriften de heer Dijkstal als lid in de bestaande vacature.

Aan de orde is het afleggen van de **Regeringsverklaring**.

Minister **Lubbers**: Mijnheer de Voorzitter! Bij het afleggen van deze regeringsverklaring wil ik allereerst onze voorgangers dankzeggen.

Gezien het karakter van het interimkabinet-Van Agt III wil ik deze dank ook uitstrekken naar alle bewindslieden van het kabinet-Van Agt/Den Uyl/Terlouw. Dat kabinet sprak zijn regeringsverklaring uiteindelijk uit op 16 november 1981, 174 dagen na de verkiezingen. De moeizaamheid die daaruit spreekt, kenmerkte ook het halve jaar regeren dat daarop volgde. Deze moeizaamheid mag echter niet wegnemen het respect en de dank die wij zijn verschuldigd aan de bewindslieden, die zich zozeer en bij zoveel tegenwind ingezet hebben voor de publieke zaak. Het interim-kabinet deed evenzeer zijn plicht. Het was geen gemakkelijke plicht; electoraal onaantrekkelijk. Het laatste bleek op 8 september bij de verkiezingen.

Een woord van bijzondere dank is op zijn plaats aan de heer Van Agt, die als Minister-President in verschillend samengestelde kabinetten de eerste vertolker is geweest van het regeringsbeleid. *Innemend als persoon*, markant in zijn optreden als Minister-President en voordien als Minister van Justitie heeft hij gedurende tien jaren een stempel gedrukt op onze

staatkundige geschiedenis. Ook als Minister-President van het laatste kabinet, dat steunde op een minderheid in deze Kamer, is hij niet teruggeschrokken voor het nemen van niet-populaire beslissingen die naar zijn overtuiging genomen moesten worden; het heeft zijn politieke moed en die van zijn collega's getekend.

Formatie

Mijnheer de Voorzitter! In ons staatsbestel neemt de Minister-President bij zijn ambtsaanvaarding zoveel mogelijk de verantwoordelijkheid voor informatie en formatie op zich. De kern van die verantwoordelijkheid ligt in de aanvaarding van de formatieopdracht. Immers, het aanvaarden daarvan betekent dat de formateur dit verantwoord acht, mede in het licht van de conclusies van de voorafgaande informatieperiode. De formatie die geleid heeft tot het stand komen van dit kabinet, is voor Nederlandse verhoudingen snel te noemen. Dat mocht ook wel na de voorgeschiedenis sinds 26 mei 1981. Dank past hier aan informateur Van Kemenade, die snel en doelmatig heeft gewerkt. Doelmatig, waar hij zich met name tot taak

Minister-President Lubbers leest de Regeringsverklaring voor

stelde, te onderzoeken en vast te stellen of een parlementair meerderheidskabinet met daarin de Partij van de Arbeid wel tot de mogelijkheden behoorde. Welnu, een markant gegeven uit zijn informatie was dat er in die informatie kennelijk geen plaats was voor een inhoudelijk gesprek tussen de Partij van de Arbeid en de VVD. Tussen de Partij van de Arbeid en het CDA bleken er zodanige programmatische verschillen te zijn, dat informateur Van Kemenade in zijn eindverslag heeft geadviseerd tot een onderzoek naar een CDA/VVD-kabinet.

Ook aan de heer Scholten is dank verschuldigd voor het gedegen werk dat hij op 30 oktober jl. heeft afgerond met de conclusie dat tot formatie van een CDA/VVD-kabinet kon worden overgegaan. Als formateur heb ik mij gebaseerd op deze en de overige conclusies van de heer Scholten.

Het huidige kabinet bestaat uit veertien ministers. Ten gevolge van de besluitvorming met betrekking tot de taken van de departementen van Volksgezondheid en van Milieuhygiëne, die heeft geleid tot één departement Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur, is voor het eerst sinds decennia in het aantal departementen een beperking aangebracht. Het kabinet acht deze beslissing verantwoord en onderschrijft de motivering ter zake die in het eindverslag van informateur Scholten voor deze samenvoeging is gegeven.

De argumenten voor het samenvoegen van de verantwoordelijkheid voor het milieuhygiënebeleid met die voor het beleid inzake de ruimtelijke ordening, zijn vanaf 1973 voortdurend aan de orde geweest. Natuurlijk stonden daar samenhangen tussen volksgezondheid en milieuhygiëne tegenover. Het ging dus om een afweging. Er zij thans mee volstaan, te constateren dat de samenhang tussen milieuhygiëne en beleidsterreinen van andere departementen steeds nauwer is geworden. Deze samenhang komt in het bijzonder tot uitdrukking in het bestaan en in de taak van de Raad voor de Ruimtelijke Ordening en Milieuhygiëne, als onderraad van de ministerraad. Tegelijkertijd vraagt volksgezondheids-nieuwe-stijl om een nauwe afstemming tussen volksgezondheid en maatschappelijke dienstverlening.

Dat zo zijnde, was de vraag die resteerde, of twee departementen – één voor volksgezondheid in ruime zin en één voor welzijn en cultuur zonder maatschappelijke dienstverlening – op hun plaats waren. Welnu,

dit is – men leze er het advies van de commissie-Vonhoff op na – niet gewenst.

De sterke groei van de betekenis van het begrip echte minima en de samenhang tussen sociale verzekeringen en bijstandswet maakten het voor de hand liggend, de bijstandswet naar Sociale Zaken en Werkgelegenheid over te brengen. Dit was een goed moment aan de vooravond van de noodzakelijke stelselwijziging in de sociale zekerheid.

In het verslag van informateur Scholten kan men voorts lezen, dat de beleidsterreinen natuurbehoud en openluchtrecreatie steeds meer in de knel zijn gekomen. Dit gebeurde én door een gebrek aan middelen én door opgeroepen tegenkrachten én omdat bij de te maken afwegingen, met name in de verhouding tot agrarische belangen, in onvoldoende mate één minister was om knopen door te hakken. De keuze, de minister van Landbouw en Visserij te belasten met natuurbehoud en openluchtrecreatie, is daarbij mede gebaseerd op de overweging, dat een actief landschapsbeheer in het merendeel van de gevallen geboden is om het belang van natuurbehoud en openluchtrecreatie te dienen.

Bij de genomen beslissingen rond departementale indeling is wel de vraag gesteld, of hier geen sprake is van overhaasten. De Regering wijst dit verwijt van de hand. De uitvoering van besluiten dient een zorgvuldige te zijn. De besluiten zelf dienen echter bij voorkeur tijdens een kabinetsformatie helder te worden genomen. Anders schept men onaanvaardbare onzekerheden. Politiek is nu eenmaal kiezen. Wij staan voor de gemaakte keuzen.

Het kabinet heeft met de genomen besluiten ook duidelijk willen maken de reorganisatie van de Rijksdienst een urgente en spoedeisende zaak te vinden. In een tijd waarin het onontkoombaar is diep ingrijpende beslissingen te nemen, de burger rakende, moet de overheid niet schromen ook voor zich zelf insnijpende beslissingen te nemen.

Vermelding verdient ook het besluit, het minderhedenbeleid weer te leggen bij de minister van Binnenlandse Zaken en daar niet apart een staatssecretaris mee te belasten. Met dit besluit werd gehoor gegeven aan een vaak uit het veld opgekomen vraag. De Regering zal er zich voor inzetten, dat het beleid zelf ter zake van nieuwe landgenoten goed uit de verf komt. Dat wil zeggen, geen hulpbeleid in traditionele zin, maar een zodanige opstelling van de

overheid dat beleving van eigen identiteit en het vinden van een geïntegreerde plaats in onze pluriforme samenleving hand in hand gaan.

Andere wijzigingen in taken en bevoegdheden raken het departement van Economische Zaken. Hier is de eigen verantwoordelijkheid van dit departement voor die onderdelen van het toegepast wetenschappelijk onderzoek, die rechtstreeks van betekenis zijn voor de industriële innovatie, versterkt. In feite wordt hiermee een situatie bereikt, zoals die op Landbouw en Visserij al succesvol bestaat. Zo wordt de marktgerichtheid van het beleid ten aanzien van de technologische ontwikkelingen vergroot.

Ik wil nog enkele woorden wijden aan het staatsrechtelijk karakter van dit kabinet. Dit kabinet is voluit een parlementair kabinet. Het steunt op twee fracties waarmee, via de fractievoorzitters, nauw overleg is gevoerd over programmatische en personele grondslag van het kabinet. Dit kabinet, hoezeer ook in het bijzonder verbonden met de fracties van CDA en VVD, stelt zich in op een dialoog met alle andere fracties. Ons volk heeft open gedachtenwisseling en samenwerking nodig, maar vooral ook wil het een regering die regeert.

Besluitvaardigheid betekent het nemen van risico's, politieke risico's in het belang van ons volk, in het belang waarvan wij onze taak op ons hebben genomen.

Financieel en sociaal-economisch beleid

Dit kabinet treedt aan in een periode waarin de Nederlandse economie zich in zwaar weer bevindt. Reeds verscheidene jaren doet zich, anders dan vroeger, de situatie voor dat de economieën van Europa en Noord-Amerika tegelijkertijd stagneren. Het herstel van de wereldhandel dat eerder voor de tweede helft van 1982 werd verwacht, is uitgebleven. De vooruitzichten voor 1983 versombaren. Niet weinig landen hebben te kampen met sterk opgelopen schulden en navenant hoge rentelasten. Met name de grondstoffen exporterende landen zien zich als gevolg van sterk tegenvallende exportinkomsten genoodzaakt tot een drastisch aanpassingsbeleid.

Er is een klimaat ontstaan waarin nationaal eigenbelang en protectionisme gemakkelijk de kop opsteken. Nationale en internationale financiële instellingen staan voor de zware taak aan crisisachtige situaties het hoofd te bieden. Het zal van de internationale gemeenschap veel inspanning

Lubbers

vergen, het gezamenlijk belang voorrang te geven boven het nationale.

Voor Nederland met zijn sterk op de buitenwereld geïntende economie is dat van uitzonderlijk grote betekenis. Dit vraagt om een gemeenschappelijk anti-crisisbeleid en om een open houden van de grenzen. De vorige week gehouden jumboraad – een vergadering te zamen van alle Europese ministers van Financiën, Economie en Sociale Zaken – heeft duidelijk gemaakt dat de lid-staten van de Europese Gemeenschap het in hoge mate eens zijn over het te voeren beleid. Vergelijkt men in ons land de huidige economische situatie met die van tien jaar geleden, dan moet men vaststellen dat nu de werkloosheid per jaar sneller stijgt dan het absolute niveau dat wij toen bereikt hadden. Datzelfde geldt voor de overheidstekorten. Bedroeg het tekort toen enkele procenten van het nationaal inkomen, nu dreigt het daarmee jaarlijks te stijgen. De gevolgen van de nationale en internationale economische crisis zijn zeer ernstig.

In toenemende mate dreigt om die reden ontwrichting van onze samenleving. Het draagvlak van onze economie en werkgelegenheid wordt snel smaller. Dat proces dient gekeerd te worden en wel langs drie sporen: vermindering van de overheidstekorten en de rente; versterking van de marktsector door minder lasten voor bedrijven, economisch structuurbeleid, beperking van arbeidskosten en vermindering van bureaucratie; spreiding van werk over meer mensen, zonder dat dit leidt tot kostenverhoging.

Op elk van die drie fronten zal de aanval moeten worden ingezet. De Regering heeft dan ook besloten, voor 1983 vast te houden aan de thans conform de Miljoenennota resulterende tekortraming van bijna 12% van het nationale inkomen voor de gehele overheid. De overheidsuitgaven die thans nog buiten de begroting om worden gefinancierd, zijn daarbij inbegrepen. Ook dan is er ten opzichte van 1982 nog sprake van een stijging van het tekort met een half procent van het nationaal inkomen. Om af te kunnen zien van het in de Miljoenennota voorziene en in de Macro-Economische Verkenning als b.t.w.-verhoging ingevulde dekkingsplan ter grootte van 1,6 mld. is besloten tot additionele ombuigingen tot een bedrag van 1200 mln. in 1983, beperking van de inflatiecorrectie tot 80% en het maken van een begin van

de overeengekomen vermindering van de personeelsformatie.

Het voorgaande betekent dat de ontwerp-begrotingen 1983 worden overgenomen met verwerking van de in het regeerakkoord voor 1983 begrepen ombuigingen ad 1215 mln. waarvoor de Kamer spoedig voorstellen zullen bereiken.

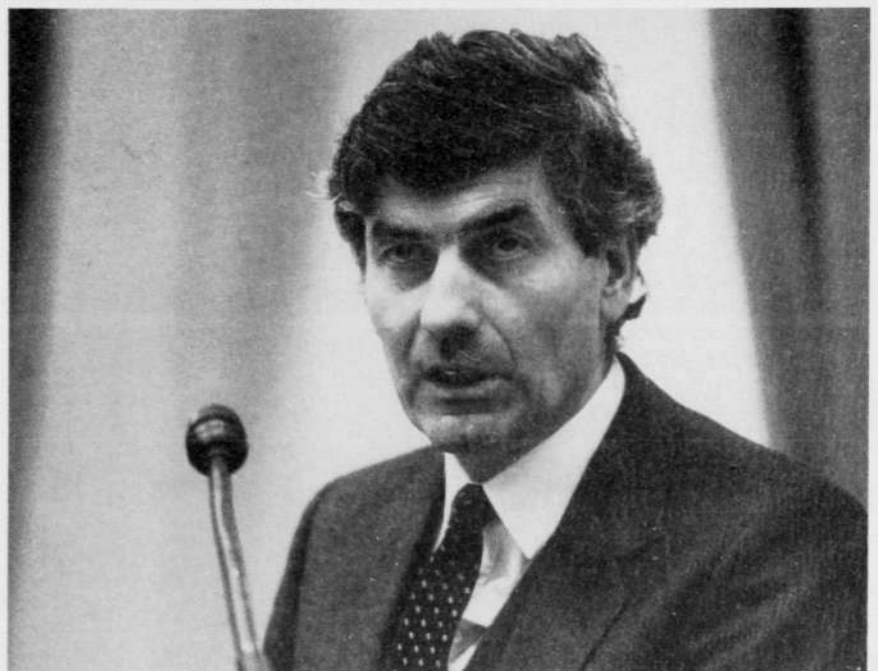
In de jaren na 1983 dreigt het financieringstekort van de overheid verder op te lopen. De tekorten moeten echter terug, al is dat een harde en ondankbare taak. Op korte termijn zal het kabinet voorzieningen treffen die moeten voorkomen dat door een onbeheerste groei van de collectieve sector de nationale economie nog meer in het ongerede geraakt. Daarbij kan gebruik worden gemaakt van de aanbevelingen van de studiegroep begrotingsruimte. In samenhang daarmee zal de zogenaamde heroverwegingsprocedure worden voortgezet en verbeterd. Op korte termijn kan de Tweede Kamer daarover voornemens tegemoet zien. De terugdringing van het financieringstekort is evenwel geen doel op zich zelf, maar een middel om onze economie weer te versterken.

Met de vermindering van de tekorten zal immers de reële rente omlaag kunnen. De thans ingezette beweging moet worden doorgezet, zodat op middellange termijn de vermindering van de rentelast bijdraagt aan de beheersing van de overheidstekorten. Door de renteda-

ling wordt het ook gemakkelijker het vereiste rendement op investeringen te bereiken wat een impuls zal geven aan de bedrijvigheid en daarmee aan de werkgelegenheid. Op zijn beurt leidt dit weer tot economische groei, tot meer overheidsinkomsten en eveneens op die wijze tot een vermindering van het overheidstekort. Bij de te bereiken lagere rente kunnen ook productieve overheidsinvesteringen weer betaalbaar worden. Dat is van vitaal belang voor de werkgelegenheid en de toekomst van ons land. En van evengroot belang is, dat een reductie van het financieringstekort van de overheid ruimte geeft voor bedrijven om investeringen weer op gang te zetten. Daartoe moeten de nationale besparingen immers in de eerste plaats dienen.

Indien met het oog op de ontwikkeling van de totale bestedingen, al of niet in samenhang met afspraken ter zake van inkomensmatiging, belastingverlaging toegepast wordt ten einde zo de economische bedrijvigheid en daarmee op termijn ook de collectieve inkomsten te verbeteren, zal, in die situatie, aan de uitgavennorm ten minste de hand worden gehouden. De afweging betreft dan verder de lastenvermindering in relatie met het tempo waarin het financieringstekort teruggebracht wordt.

De Regering is ervan uitgegaan dat niet alleen de overheid zich beperkingen zal opleggen in de komende jaren, maar dat ook de burgers zich

'De regering is ervan uitgegaan dat niet alleen de overheid zich beperkingen zal opleggen in de komende jaren, maar dat ook de burgers zich zullen matigen'

zullen matigen. Maar dan kan de overheid niet doorgaan met het almaar opleggen van zwaardere lasten op de burgers.

Dat is niet rechtvaardig en het is niet doeltreffend daar, waar het de economische activiteiten afremt en daar, waar die last steeds meer ontweken wordt. In verband met deze laatste omstandigheid en mede ter wille van een rechtvaardige verdeling van de collectieve lasten, zal fraude op het terrein van de belasting- en premieheffing en misbruik van de sociale uitkeringen met kracht worden tegengegaan.

Forse ombuigingen zijn nodig. Het regeerakkoord geeft daarvoor f7 mld. per jaar aan bij een veronderstelde zogenaamde autonome loonmatiging, voor iedereen dus, van 2% per jaar. Dit bedrag is dan als minimaal noodzakelijk te beschouwen om de overeengekomen vermindering van het tekort met 4% van het nationale inkomen in de kabinetsperiode te bereiken. Het tekort zal daarmee in 1986 een niveau van 7,4% van het nationale inkomen bereikt hebben. Na 1983 zal daartoe het tekort jaarlijks met 1,5% nationaal inkomen beperkt worden ten opzichte van het thans voorziene niveau 1983.

Ten einde deze tekortvermindering te bereiken, moet op een aantal fronten tegelijk worden gewerkt. De zogenaamde heroverwegingsrapporten geven tal van mogelijkheden hoe het goedkoper kan.

Gezien de gigantische opgave de overheidstekorten te verminderen, zullen verschillende vormen van privatisering, waaronder het meer door de burgers zelf laten doen wat nu door de overheid gedaan wordt, en toepassing van het profijtbeginsel, zoveel mogelijk bevorderd worden.

Onder de huidige sociaal-economische omstandigheden komen ook de financiën van de lagere overheden onder druk te staan. Enerzijds worden de gemeenten en de provincies geconfronteerd met toegenomen noden onder hun burgers, anderzijds dienen ook de lagere overheden een redelijke bijdrage te leveren aan de sanering van de overheidsfinanciën.

Het kabinet is zich ervan bewust, dat deze ontwikkelingen de lagere overheden voor pijnlijke aanpassingen kunnen stellen. Door vermindering van inkomsten zal het niveau van hun voorzieningen moeten worden gewijzigd. Afstoten, inkrimpen of uitbesteden van taken zal in bepaalde gevallen onontkoombaar zijn. Boven-

dien is ook hier versterkte toepassing van het profijtbeginsel nodig.

In dit verband verdienen drie ontwikkelingen bevorderd te worden, zodat de lagere overheden gemakkelijker kunnen inspelen op de sociaal-economische ontwikkelingen. Om het nut van bepaalde voorzieningen beter te kunnen afwegen tegen de kosten ervan, zullen de mogelijkheden worden verruimd om eigen inkomsten te verwerven, met inachtneming uiteraard van het algemeen beleid ten aanzien van prijzen en tarieven. Verder zullen de verdeelsystemen van gemeente- en provinciefonds worden verbeterd. Ten slotte zullen waar mogelijk doeluitkeringen worden omgezet in algemene uitkeringen, waardoor te gedetailleerde invloed van het Rijk wordt verminderd. Binnenkort zullen hiertoe wetsvoorstellen worden ingediend.

Tot zover het financieel beleid. Nu het economische beleid gericht op de rechtstreekse versterking van het economisch draagvlak. Ten einde de particuliere investeringen te stimuleren, is naast beperking van het financieringstekort en stabilisatie van de collectieve-lastendruk nodig dat de direct op het bedrijfsleven drukkende collectieve lasten worden verminderd, zoals in het regeerakkoord is omschreven. De ruimte voor lastenverlichting is helaas beperkt gezien de noodzaak tot vermindering van het financieringstekort. Te meer is dus voortgaande kostenmatiging broodnodig. Dat betreft met name arbeidskosten, rente en energiekosten. Maar het ondernemingsklimaat moet ook worden verbeterd door de niet meetbare kosten te verminderen.

Over de daarvoor noodzakelijke deregulering kom ik straks te spreken. Nu echter moet reeds worden vastgesteld dat van nu af aan overheidsmaatregelen systematisch zullen worden getoetst op hun effecten op het bedrijfsleven.

Ook een goede aansluiting van onderwijs op de arbeidsmarkt kan niet worden gemist. Het uitrusten van jongeren met toereikende vaardigheden en waardering voor vakmanschap. Het 'inleren' van jongeren op de arbeidsplaats via stages en weer meer bedrijfsopleidingen; een modernisering ook van de arbeidsorganisatie in de bedrijven die inspeelt op het grote aanbod van jongeren die behoefte hebben aan deeltijdbanen.

Voor het beter functioneren van de arbeidsmarkt is ook nodig een meer regionale hantering van arbeidsmarkt-instrumenten, het nastreven van

meer loondifferentiatie, een opheffing van vertraging van ontslagprocedures onder handhaving van waarborgen van zorgvuldigheid, alsmede het bevorderen van arbeidscontracten voor bepaalde duur.

Aldus kan de verbetering van kostenverhoudingen, materieel en immaterieel – al zal dlt tijd kosten – leiden tot een onverbrekelijke keten van drie schakels: betere mogelijkheden tot het opbouwen van een sterke concurrentiepositie, grotere winstgevendheid en meer investeringen.

Zo moet de economie en het scheppen van arbeidsplaatsen weer in beweging komen. Daartoe is ook een actief economisch structuurbeleid onontbeerlijk. Het herindustrialisatiebeleid zal worden geïntensiveerd, waarbij een projectmatige aanpak van nieuwe investeringen door middel van een gecoördineerd optreden van bedrijfsleven en overheid een belangrijke plaats zal innemen.

Ook zullen de productieve overheidsinvesteringen die duidelijk bijdragen aan de versterking van onze economie worden gestimuleerd. Het overheidsaankoopbeleid zal waar mogelijk inspelen op vernieuwing van industrie en marktgerichtheid van innovatie. Ten einde ruimte te behouden voor zulk een meer offensief industriebeleid en concurrentievervalsing te voorkomen, zal in de beschikking Individuele steun aan bedrijven het referentieniveau van de werkloosheid worden aangepast ten einde deze steun te richten op gebieden met een relatief zeer hoge werkloosheid. Daarbij zal een duidelijk rendementsperspectief richtsnoer zijn.

Ten dienste van het economisch herstel zal het regionale beleid zich richten op gunstige ontwikkelingskansen in de verschillende regio's. Het regionale beleid blijft gebaseerd op de regionale prioriteiten zoals die thans gelden. De in het regeerakkoord geformuleerde uitgangspunten, met name ook ten aanzien van het Integraal Structuurplan en de Perspectievennota Limburg, worden gehandhaafd.

Zorg is ook geboden voor het economisch draagvlak van de grootstedelijke gebieden. De coördinatie van het regionale beleid op kabinetsniveau en tussen de betrokken departementen wordt versterkt.

In het op versterking van het bedrijfsleven gerichte beleid, speelt de bevordering van het midden- en kleinbedrijf een belangrijke rol. Aan de integratietaak van de staatssecretaris belast met de zorg voor het midden- en kleinbedrijf wordt dan ook

Lubbers

groot gewicht toegekend. Het kabinet zal, uitgaande van de brief met betrekking tot de hoofdlijnen van het beleid ten aanzien van het midden- en kleinbedrijf en de nota inzake het starten van een (eigen) bedrijf zo spoedig mogelijk met concrete voorstellen komen.

De agrarische sector, de visserij en het vervoer leveren een waardevolle bijdrage aan onze economie en vooral aan de export. Het beleid blijft erop gericht levensvatbare bedrijven in staat te stellen noodzakelijke aanpassingen door te voeren. De op een kleinschalige produktiestructuur afgestemde beleidsinstrumenten bewijzen immers hun waarde.

In het belang van de positie van de zelfstandige ondernemer zal de Regering de zogenaamde zelfstandigenaftrek in de inkomstenbelasting een permanent karakter geven.

Het kabinet zal bezien hoe de efficiency in en de coördinatie van het exportbevorderingsbeleid kunnen worden verbeterd. Door middel van gemengde kredieten zal ook ontwikkelingsrelevante exportbevordering extra aandacht krijgen. Dit kan zowel de Nederlandse export als de desbetreffende ontwikkelingslanden ten goede komen.

De technologische ontwikkeling als gevolg van de toenemende informatisering van de samenleving betekent kansen voor het Nederlandse bedrijfsleven in deze snel groeiende tak van bedrijvigheid. De in te stellen ministeriële commissie voor het informatiebeleid zal er mede toe bijdragen deze beter te benutten.

Tot zover het economisch beleid gericht op meer productie, meer investeringen en meer werkgelegenheid. Met het oog op onze toekomst en die van onze kinderen is dit een harde, maar noodzakelijke opgave. Toch zal het vele jaren duren voordat er weer volledige werkgelegenheid in de traditionele zin des woords is. Het heeft geen zin daarvoor de ogen te sluiten en de illusie te hebben dat het herstel van de economie via terugdringing van overheidstekorten dan wel via een werkgelegenheidsplan, hoe goed ook, dat op afzienbare termijn zou kunnen oplossen. Daarmee kom ik aan het broodnodige sociale beleid.

Bij het sociaal beleid staat voorop het uitgangspunt dat werk belangrijker is dan inkomen. Loonmatiging dus ten behoeve van verbetering van kostenverhoudingen waarin ondernemingen moeten werken. Loonmatiging ook ten behoeve van jongeren,

stageplaatsen, bedrijfsopleidingen en VUT-regelingen.

Het is van het grootste belang te voorkomen dat een groot deel van de huidige generatie jongeren niet in staat is na de schoolopleiding de geleerde vaardigheden in praktijk te brengen en verder te ontwikkelen.

De maatschappelijke bezwaren van een dergelijke ontwikkeling zijn niet in geld uit te drukken.

Het meest zorgelijk in dit verband is het feit, dat het zelfstandig functioneren van jongeren in de maatschappij ernstig wordt belemmerd. Met het oog hierop zullen middelen worden vrijgemaakt ter bestrijding van de jeugdwerkloosheid. Deze bestrijding, door een betere afstemming van onderwijs en arbeid, zal op verschillende terreinen worden nagestreefd.

Daarbij zal een belangrijke plaats worden ingenomen door de uitbreiding van het kort-Middelbaar Beroepsopleiding en door een vergroting van de mogelijkheden van het leerlingwezen.

Voorts zal het aanbieden van een tijdelijke of, indien mogelijk, permanente arbeidsplaats aan langdurig werkloze jongeren voorrang hebben. De hiervoor uitgetrokken middelen zijn belangrijk maar tegelijk moet het duidelijk zijn, dat een jeugdplan vandaag de dag op de eerste plaats moet bestaan uit een organisatorische inspanning, uit nieuwe rechten en plichten voor jongeren en overheid, voor jongeren en onderneming. Men kan geen voldoende aanvullende scholing, stageplaatsen, deeltijdbanen enzovoorts louter kopen. Men moet ze organiseren. Datzelfde geldt voor een gemeenschapstakenplan. Of men dit alles organiseert, hangt af van de politieke en sociale vastbeslotenheid om zulks te doen. Het is hoog tijd.

Ten slotte kom ik toe aan loonmatiging ten behoeve van de verdeling van de arbeid. Daartoe zal het kabinet onder meer overleg voeren met de ambtenarenorganisaties en zware verplichtingen aangaan. Dat betreft daar met name de voorbeeldfunctie van de overheid. Zij zal, waar zij als werkgever optreedt, de mogelijkheden van herverdeling van arbeid met voortvarendheid toepassen. In het algemeen zullen keuzemogelijkheden voor arbeidstijden die afwijken van het tot dusverre gangbare patroon, moeten worden vergroot, vooral voor nieuwe toetreders. Deeltijdduobanen moeten een meer normaal verschijnsel worden.

Regels die dit belemmeren, moeten worden aangepast. Dit verdelingsbe-

leid zal met name gericht zijn op hen, die nu en straks tot de arbeidsmarkt toetreden en zal ook zijn beslag moeten krijgen in de marktsector. Dit moet echter niet gebeuren door bureaucratische voorschriften, maar door een aanpak per c.a.o. en per onderneming. Hierbij dienen uiteraard de algemeen aanvaarde randvoorwaarden, namelijk geen loonkostenverhoging, handhaving van de bedrijfstijd en herbezetting van vrijgekomen arbeidsuren, in acht te worden genomen.

Het kabinet zal zijn voornemens op het terrein van de werkgelegenheid neerleggen in een notitie die zal worden ingebracht in het overleg met de sociale partners over het te voeren werkgelegenheidsbeleid. Laten wij eerlijk zijn. De wetgever kan de verdeling van de arbeid niet afdwingen. Van een centralistische aanpak, gericht op één vorm van arbeidsduurverkortening over de gehele linie, is weinig te verwachten. Waar het om gaat is een enorme organisatorische inspanning van de hele samenleving. Het zal veel vergen van een ieder, én van hen die in leiding zijn gesteld én van hen die op de arbeidsplaats moeten inschikken. Toch moet het gebeuren. In feite staan wij voor een driedelige opgave, namelijk hoe krijgen wij investeringen en bedrijvigheid weer op gang, hoe schakelen wij al die toetreders tot de arbeidsmarkt zoveel mogelijk in en hoe beheersen wij het financieringstekort.

De economische winter die is ingevallen, vraagt om een economie met een menselijk gezicht. Daarmee kom ik aan een tweede punt in het sociaal beleid. Wij dienen te werken aan solidariteit tussen de inkomensgroepen, tussen de marktsector, de overheid en de uitkeringstrekkers. Dat betekent een zo gelijkwaardig mogelijke ontwikkeling. Gezien de noodzaak tot beperking van de collectieve uitgaven is een beduidende inkomensmatiging van werknemers in de collectieve sector in de komende jaren onontkoombaar. Tevens zullen de personeelsformaties bij de overheid in ruime zin kritisch moeten worden bezien. De beperking, zoals in het regeerakkoord aangegeven, is daarbij onvermijdelijk. Dit zal echter op verantwoorde wijze moeten worden uitgevoerd, niet op ad hoc-basis, maar volgens een systematische, meerjarige aanpak.

Anderzijds is het met het oog op de werkloosheidsproblematiek noodzakelijk, ik zei het reeds, het beschikbare werk over meer mensen te spreiden.

Lubbers

Het kabinet zal over beide onderwerpen in onderlinge samenhang in overleg treden met de centrales van overheidspersoneel en met de werknemers- en werkgeversorganisaties in de overige onderdelen van de collectieve sector. In dat overleg zal de Regering het voornemen inbrengen, daar waar dat maar enigszins mogelijk is, te komen tot de aanstelling van jongeren voor maximaal 32 uur per week en het vervullen van openstaande vacatures voor niet meer dan 36 uur.

Het kabinet zal voorts de totstandkoming van een vergelijkend onderzoek naar arbeidsvoorwaarden van overheid, non-profitsector en bedrijfsleven bevorderen.

Naast uit algemeen economisch belang, is het vanuit solidariteitsoverwegingen van grote betekenis dat in het bedrijfsleven ook een matiging van inkomensaanpakken wordt gerealiseerd. Hiertoe heeft de Regering een dringend beroep gedaan op de sociale partners. Het streven is erop gericht, zo spoedig mogelijk te komen tot een arbeidsvoorwaardenoverleg bij de overheid dat uitgaat van een meer gelijkwaardige positie van de overlegpartners.

In dit verband lijkt de geschillenregeling een eerste stap en zal wat betreft het stakingsrecht voor het overheidspersoneel een definitieve beslissing worden bevorderd. Ook met betrekking tot de sociale zekerheid kan de overheid haar eigen verantwoordelijkheid niet ontgaan, maar tegelijkertijd is het zo dat naarmate er gemiddeld meer arbeidstijdverkorting komt respectievelijk gepland wordt sociale uitkeringen dienovereenkomstig aangepast kunnen worden zonder ont koppeling. Deze inspanning ontslaat ons niet van de plicht om tot belangrijke stelselwijzigingen in de sociale zekerheid te komen.

Het bestaande stelsel sluit onvoldoende aan op de omvang en het structurele karakter van niet-werken, op emancipatoire ontwikkelingen en op de noodzaak het beslag van de sociale zekerheid op collectieve middelen te beperken. Ten einde zo snel mogelijk af te kunnen zien van bevrozingsmaatregelen wil het kabinet de stelselherziening voortvarend, maar ook zorgvuldig aanpakken. Daartoe zal op korte termijn een nadere adviesaanvraag aan in ieder geval de Sociaal-Economische Raad en aan de Emancipatieraad worden gezonden. Overwogen wordt deze

adviesaanvraag toe te spitsen op de integratie van de werkloosheidsregelingen en op die van de arbeidsongeschiktheidverzekeringen tegen de achtergrond van de meer algemene discussie over de uitgangspunten voor stelselherziening, die deze zomer met de vaste Commissie voor Sociale Zaken en Werkgelegenheid is gevoerd.

Over de herziening van de AOW is reeds in juli 1981 advies aan de Sociaal-Economische Raad en aan de Emancipatieraad gevraagd. Het kabinet zal de betrokken adviesorganen vragen, het advies nu op de kortst mogelijke termijn te mogen ontvangen. Eveneens zal op korte termijn een adviesaanvraag aan de Sociaal-Economische Raad uitgaan over een interimmaatregel voor de pensioenbreuk. Een wetsontwerp met betrekking tot de leeftijdsafhankelijkheid van de kinderbijslag is inmiddels bij de Tweede Kamer aangehangen. Dit voorstel loopt vooruit op een definitieve herstructurering van de kinderbijslag, waarover de Sociaal-Economische Raad op 31 maart 1980 advies is gevraagd.

Het door het vorige kabinet reeds aangekondigde wetsontwerp tot afschaffing van de bejaarden- en arbeidsongeschiktheidsaftrek in de loon- en inkomstenbelasting wordt binnenkort ingediend. Voor de betrokken groepen zal een compensatie gezocht worden in de sfeer van de aftrek wegens bijzondere lasten.

Gedurende vele jaren is een inkomensbeleid gevoerd dat te veel uitging van een versimpeld beeld van de werkelijkheid. Een herbezinning op het inkomensbeleid is dan ook dringend noodzakelijk, een herbezinning ook op de verhouding tussen de verantwoordelijkheden van de overheid en van de sociale partners. Gegeven de betekenis van de primaire inkomens ligt hier een belangrijke eigen verantwoordelijkheid voor werkgevers en werknemers, een eigen verantwoordelijkheid waaraan het kabinet hen wil houden en ook mag houden mits de overheid van haar kant alles in het werk stelt om tot een zo goed mogelijke onderlinge overeenstemming van de hoofdlijnen van het beleid te komen.

Ook het binnenkort te verwachten advies van de Sociaal-Economische Raad over de hoofdlijnen van een raamwet op de inkomensvorming is in dit verband van belang.

In een tijd dat de koopkracht vermindert, dient het consumentenbeleid te worden geïntensiveerd. Het kabinet onderschrijft de uitgangs-

punten en inhoud van het activiteitenprogramma 1982-1985 zoals dat in februari van dit jaar aan de Kamer is aangeboden.

Mijnheer de Voorzitter! Bij de onvermijdelijke inkomensoffers moeten wij een heldere keus doen: Opkomen voor de echte minima. Bij alle noodzakelijke koopkrachtoffers moeten wij goed in het oog houden dat diegenen die het alleen van een minimum moeten hebben veruit het moeilijkst zitten. Daarom past voor hen een bijzondere koopkrachtbescherming. Dat is niet een soort pleister bij de bescherming van de minima in het algemeen. Neen, het begrip minima is veel te veel verschaald tot een statistisch begrip. Daarachter gaan vele inkomenstrekkers schuil die zich in feite door de samenloop met andere inkomens in een gemiddelde of bovengemiddelde situatie bevinden.

De keus voor de echte minima is er een die bewust uitgaat van draagkracht. Dat strijdt niet met de aanvaarding van een individueel recht op arbeid en inkomen voor iedereen. Daarbij hoort ook het zelfstandige recht van vrouwen op betaalde arbeid en in het verlengde daarvan op inkomen. Herverdeling van betaalde en onbetaalde arbeid tussen mannen en vrouwen is belangrijk.

Meer in het algemeen zullen via een richtinggevend beleidsplan nieuwe impulsen worden gegeven aan de emancipatie.

Van vele kanten zijn in de recente periode suggesties gedaan voor verruiming van de mogelijkheden voor uitkeringsgerechtigden om activiteiten te ontplooien. Het kabinet wil op korte termijn duidelijkheid scheppen over de activiteiten welke uitkeringsgerechtigden zonder bezwaar moeten kunnen verrichten. Daarin moet hoe dan ook verbetering komen. Nodig is een beleid om de maatschappelijke gevolgen van het niet hebben van betaald werk op te vangen en een vrijwilligersbeleid om voorwaarden te scheppen voor initiatieven van burgers ten behoeve van diensten aan de samenleving.

Deze opgaven van sociaal beleid betekenen een enorme uitdaging. Deze uitdaging kan alleen waar gemaakt worden als overheid en samenleving en in het bijzonder overheid en sociale partners de handen ineenslaan. Deze verantwoordelijkheid strekt zich ook uit tot c.a.o.-partners en bedrijven. In dit licht moet dan ook het voorstel tot adempauze gezien worden.

Lubbers

Vorige week woensdag heeft een delegatie uit het kabinet die gedachtengang in een informeel gesprek met werkgevers en werknemers doorgesproken. Als resultaat daarvan is in de tweede helft van de vorige week in de Stichting van de Arbeid een gesprek op gang gekomen, dat afgelopen vrijdagavond tot overeenstemming heeft geleid. Dit akkoord luidt als volgt:

De in de Stichting van de Arbeid vertegenwoordigde centrale organisaties van werkgevers en werknemers;

overwegende dat essentieel voor een structurele verbetering van de werkgelegenheid is: een herstel van economische groei, een stabiel prijspeil, versterking van de concurrentiekracht van ondernemingen en in samenhang daarmee verbetering van de rendementspositie;

overwegende dat een daarop in positieve zin gericht meerjarenbeleid op sociaal en economisch terrein op alle niveaus noodzakelijk is;

overwegende dat het ook bij het herstel van de economische groei op middellange termijn niet mogelijk zal zijn de gehele beroepsbevolking alsmede de aanwas daarvan in de komende jaren aan werk te helpen;

overwegende dat daartoe in samenhang met het bovengenoemde beleid een beleidsaanpak over meerdere jaren is geboden, gericht op een betere verdeling van de bestaande werkgelegenheid; een aanpak waarin meerdere vormen van herverdeling van werkgelegenheid in aanmerking komen, zoals arbeidsduurverkorting, deeltijdarbeid, bestrijding van jeugdwerkloosheid;

overwegende dat in samenhang met de door c.a.o.-partijen te maken afspraken over vorm, fasering en werkgelegenheidseffecten als één van de uitgangspunten dient te gelden dat, mede gelet op de zwakke financiële positie van de bedrijven, een betere verdeling van de bestaande werkgelegenheid niet tot verhoging van kosten mag leiden;

overwegende dat ernaar gestreefd moet worden zo'n beleid in het jaar 1983 een reële aanzet te geven, waarbij over een mogelijk andere besteding van reeds in de c.a.o.'s vastgelegde loonaanspraken uitsluitend op c.a.o.-niveau in vrijheid dient te kunnen worden onderhandeld;

doen een beroep op c.a.o.-partijen, de voorwaarden te creëren om zo spoedig mogelijk een beleid in deze zin tot stand te brengen;

spreken uit dat er daarnaast aanleiding bestaat om in de Stichting van de Arbeid ter zake van een aantal aspecten met betrekking tot de herverdeling van arbeid en de bestrijding van jeugdwerkloosheid overleg te voeren, met de bedoeling om daarover voor 1 januari 1983 aanbevelingen te doen;

spreken ten slotte de wenselijkheid uit, met behoud van ieders opvattingen en gevoelens met betrekking tot de beleidsvoornemens van het nieuwe kabinet, dat op basis van de hierboven genoemde overwegingen en beleidsintenties de c.a.o.-onderhandelingen in 1983 in de ondernemingen en bedrijfstakken op korte termijn worden gestart en doen een dringend beroep op het kabinet om het mogelijk te maken dat partijen op basis van bovenstaande aanbevelingen in vrijheid op c.a.o.-niveau kunnen onderhandelen. Zij verbinden daaraan de bereidheid om in de loop van het voorjaar 1983 het kabinet te informeren over de feitelijke ontwikkelingen in en de uitkomsten van de c.a.o.-onderhandelingen.'

Mijnheer de Voorzitter! Zo luidt het akkoord dat heden wordt voorgelegd aan de besturen van de betrokken organisaties. Ervan uitgaande dat deze instemmen met het akkoord, stelt het kabinet zich voor geen adempauze af te kondigen, doch slechts in lijn met de voorstellen van de Stichting van de Arbeid een technische voorziening te treffen die het mogelijk maakt aan c.a.o.-partners om, indien zij zulks wensen, ook te kunnen onderhandelen over een mogelijk andere besteding van reeds in de c.a.o.'s vastgelegde loonaanspraken. Een dergelijke voorziening zal zich dus enten op onderhandelingen in vrijheid. Onder deze omstandigheden blijft het kabinet bij zijn voornemen om daar waar de overheid een bijzondere verantwoordelijkheid draagt, namelijk in de collectieve sector met betrekking tot de ambtenaren, overige werknemers in de collectieve sector, het minimumloon en de sociale uitkeringen, het daarheen te leiden dat op 1 januari aanstaande inderdaad geen nominale verhoging optreedt.

Het kabinet prijst zich gelukkig dat het pleidooi dat dit ook mogelijk zou moeten zijn in de marktsector zo snel succes heeft gehad bij de leden van de Stichting van de Arbeid. Hun akkoord komt overeen met de wens van het kabinet, dat betrokkenen bij c.a.o.'s in de marktsector zoveel mogelijk de nominale loonruimte

aanwenden voor versterking van de economie en de werkgelegenheid, alsmede voor de verdeling van de arbeid en de bestrijding van de jeugdwerkloosheid. Op deze wijze kan ook de solidariteit, zoals ik die hiervoor uiteenzette, voluit praktische inhoud krijgen. Uiteraard kan op dit moment nog niet worden overzien in welke mate c.a.o.-partners gevolg zullen geven aan de oproep van de Stichting van de Arbeid.

Het kabinet spreekt echter wel de hoop en de verwachting uit dat dit in ruime mate het geval zal zijn. Zoals blijkt uit het stichtingsakkoord dat ik zojuist voorlas, zullen de centrale organisaties van werkgevers en werknemers in de loop van het voorjaar 1983 het kabinet informeren over de feitelijke ontwikkelingen in en uitkomsten van de c.a.o.-onderhandelingen. Hopelijk zal uit die rapportage de daadwerkelijke solidariteit tussen inkomensgroepen blijken, alsmede een goede stap op weg naar herstel van de economie en verdeling van arbeid.

Bij de duidelijkheid die uit die rapportage zal ontstaan, zal het ook voor het kabinet mogelijk zijn consequenties te trekken voor zijn eigen beleid; wellicht al voor de tweede helft van 1983 en waar meerjarenafspraken respectievelijk -aanpakken mogelijk blijken voor de gehele kabinetsperiode.

Met de centrales van overheids-personeel en de werkgevers- en werknemersorganisaties in de overige delen van de collectieve sector zal uiteraard reeds, daaraan voorafgaand, overleg worden gevoerd over de hiervoor genoemde beleidsvoornemens, mede in het licht van wat elders op grond van het advies van de Stichting van de Arbeid wordt overeengekomen.

Volkshuisvesting; energiebeleid.

Het woningbouwprogramma voor 1983 wordt gehandhaafd op het niveau van 105.000 nieuwe, gesubsidieerde woningen. Duidelijkheid over de omvang van het woningbouwprogramma over meer dan één jaar is voor alle, bij de woningbouw betrokkenen van groot belang en is een basisvoorwaarde voor de invoering van decentralisaties. Het woningbouwprogramma voor 1984 en volgende jaren zal daarom in samenhang met de ontwikkeling van de woningbehoefte, het huur- en subsidiebeleid en de budgettaire ruimte, onderwerp uitmaken van een studie die tijdig voor de opstelling van de begroting voor 1984 zal worden afgerond. De bevordering

Lubbers

van het eigen-woningbezit zal een duidelijk accent krijgen. Het kabinet acht het niet gewenst, tot een beperking van de aftrekbaarheid van in de privéfeer betaalde hypotheekrente te komen. Uit de recent ingezette rentedaling put de Regering hoop op een positieve kentering in de markt, voor met name goedkopere koopwoningen.

Ook onderhoud en verbetering van de bestaande woningvoorraad blijft een uiterst belangrijk onderdeel van het beleid. Daarom onderzoekt de Regering in hoeverre, mede gelet op de werkgelegenheid in de bouw, het tijdelijk fiscaal aftrekbaar maken van groot onderhoud van alle eigen, tot hoofdwooning dienende woningen, opnieuw kan worden toegestaan.

Het te voeren huur- en subsidiebeleid kan niet los worden gezien van de budgettaire problematiek. De normhuurquotes zullen jaarlijks met een half procent worden bijgesteld, waardoor wordt bereikt dat de individueel gesubsidieerde huurders een huurstijgingspercentage zullen ervaren dat gelijk is aan een trendmatig huurstijgingspercentage van niet-individueel gesubsidieerden. Daarbij is het beleid er overigens op gericht, de positie van de echte minima te ontzien.

De stads- en dorpsvernieuwing heeft een hoge prioriteit. In het Meerjarenplan-stadsvernieuwing zal een samenhangend pakket van maatregelen worden gepresenteerd. Spoedige totstandkoming van de Wet op de stads- en dorpsvernieuwing zal worden bevorderd.

Het energiebeleid blijft gericht op energiebesparing en op diversificatie naar brandstoffen en geografische herkomst. De daarvoor benodigde investeringen en vernieuwingen zijn belangrijk voor de economische ontwikkeling. De gasmarkt vertoont onmiskenbaar tekenen van teruggang. Dit geeft de Regering aanleiding om de heroverweging van het gasbeleid conform de in het regeerakkoord genoemde uitgangspunten, op korte termijn af te ronden.

De bestaande inspanning op het gebied van energiebesparing wordt gehandhaafd. Met name van belang zijn daarvoor het isolatieprogramma en de energietoeslag in de Wet-Investeringsrekening. Daarom bestudeert het kabinet de mogelijkheid om binnen de bestaande budgettaire kaders de periode, waarin een dubbele energietoeslag zal worden toegekend, met een jaar te verlengen.

Toepassing van warmte/krachtkoppeling in de industrie, waar mogelijk op kolen, zal bevorderd blijven worden.

Uitgaande van het in 1981 geformuleerde regeringsstandpunt naar aanleiding van het zogenaamde CoCoNut-rapport zal de Regering op korte termijn voorstellen doen voor wetgeving om een effectief beleid ten aanzien van de elektriciteitsvoorziening te kunnen voeren en het concurrentienadeel waarmee onze industrie kampt ten aanzien van de elektriciteits-tarieven te voorkomen, mede door een andere tariefsstructuur. Bezien zal worden of het, vooruitlopend daarop, mogelijk is dat ook de elektriciteitskosten voor kleinere, relatief veel elektriciteit verbruikende, bedrijven enigszins worden verlicht.

Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer

Een goede kwaliteit van de leefomgeving blijft voor de Regering een primaire doelstelling. Een slagvaardig economisch beleid, gericht op economisch herstel, kan niet voorbijgaan aan redelijke kwaliteitsnormen voor een goede leefomgeving.

In dat verband is de directe samenhang en onderlinge afstemming van de beleidsterreinen van de ruimtelijke ordening en van de milieuhygiëne bevorderd door de zorg voor deze beide beleidsterreinen binnen één departement onder te brengen.

In het kader van de deregulering zal ook op deze beleidsterreinen het

instrumentarium in de regelgeving systematisch worden doorgelicht.

Voor wat betreft de uitbouw van de Wet algemene bepalingen milieuhygiëne tot een basiswet voor het milieubeheer, zal een wetsontwerp worden aangeboden inzake milieuvergunningen waarbij – voor zover mogelijk – zal worden gekomen tot één allesomvattende vergunningverlening.

In het komende jaar zal de Kamer een beleidsnota bereiken over de in de Wet algemene bepalingen Milieuhygiëne op te nemen hoofdstukken betreffende plannen en financiering.

De Regering vertrouwt erop dat het wetsontwerp tot wijziging van de Wet op de ruimtelijke ordening, ook zal kunnen bijdragen tot betere procedures.

In de zo spoedig mogelijk vast te stellen regeringsbeslissing over de drie 'groene' structuurschema's Landinrichting, Openluchtrecreatie en Natuur- en Landschapsbehoud, zal het in de komende periode te voeren beleid worden neergelegd.

Een spoedige totstandkoming van de Landinrichtingswet wordt verwacht.

Het aanwijzen van nationale parken en nationale landschappen zal worden voortgezet met inachtneming van de belangen van de plaatselijke bevolking.

Met spoed wordt een Beheerswet voorbereid, voor het bereiken van agrarische bedrijfsvoering die mede is

'Een goede kwaliteit van de leefomgeving blijft voor de Regering een primaire doelstelling'

Lubbers

gericht op het behoud van natuur en landschap.

Binnenkort zal een Meerjarenplan voor de bosbouw worden gepresenteerd.

De Regering onderzoekt thans de mogelijkheden om verdergaande fiscale faciliteiten in het kader van de Natuurschoonwet te koppelen aan te stellen nadere voorwaarden voor instandhouding van de Natuurschoonwet-landgoederen.

Onder de huidige omstandigheden verdient ook een onderling afgestemde aanpak van de openlucht recreatie en het toerisme bijzondere aandacht, in samenhang met een door Economische Zaken uit te brengen vervolgnota inzake toerisme. Het vraagstuk van de recreatie moet worden gezien in relatie met de teruglopende koopkracht en met de – soms gedwongen, soms vrijwillige – meer beschikbare vrije tijd. Dit vraagt om goede en goedkope voorzieningen. De bereikbaarheid daarvan kan in niet geringe mate bijdragen tot de kwaliteit van het bestaan.

Bijzondere aandacht krijgt de openlucht recreatie in stedelijke gebieden, dit in samenhang met het bosbouwbeleid.

Gestreefd wordt naar de verruiming van mogelijkheden voor sportvisserij met inachtneming van de belangen van de beroepsbinnenvisserij.

Verkeer en Waterstaat

Ons land beschikt in het algemeen over een uitstekende infrastructuur, maar door de jarenlange bezuinigingen op de investeringen zijn er nog ontbrekende schakels, knelpunten en onveilige situaties, terwijl ook het onderhoud te wensen overlaat.

Om het voorzieningenniveau in het openbaar vervoer zoveel mogelijk veilig te stellen en waar nodig te kunnen uitbreiden, is het noodzakelijk in de komende jaren een grotere bijdrage van de gebruikers te vragen.

Binnen enkele maanden zal de Kamer een nota worden aangeboden, waarin het tarievenbeleid voor de periode 1984–1987 is uitgewerkt. Vooruitlopend op de discussie daarover zullen de tarieven, zoals eerder is aangekondigd, per 1 april 1983 met gemiddeld 10% worden verhoogd.

De tarieven bij de NS zullen gemiddeld met 8% omhoog gaan en bij het streek- en stadsvervoer met gemiddeld 13%. Deze verschillen vinden hun grondslag in de uiteenlopende bijdragen in de kosten die de reiziger

'De tarieven bij de NS zullen gemiddeld met 8% omhoog gaan en bij het streek- en stadsvervoer met gemiddeld 13%'

thans betaalt; bij de NS is die bijdrage ca. 50%; in bus en tram brengt de reiziger zelf thans nog slechts een kwart tot een derde van de werkelijke kosten op.

Voor zover de in het regeerakkoord voorziene heffing van tolgelden op bestaande rijkswegen en oeververbindingen op praktische bezwaren zou stuiten, worden vervangende maatregelen, uitgaande van de profijtgedachte, overwogen.

De Regering is van plan in deze kabinetsperiode een wet personenvervoer bij de Tweede Kamer aanhangig te maken. Daarin worden de bestuurlijke en financiële verhoudingen in stads- en streekvervoer opnieuw geregeld.

De Kamer kan in de loop van dit begrotingsjaar een voortschrijdend meerjarenplan voor de verkeersveiligheid tegemoet zien, waarbij aan de kwetsbare groepen aandacht zal worden gegeven.

Het Nederlandse aandeel in het internationale vervoer levert van jaar tot jaar een forse bijdrage aan de betalingsbalans. De Regering heeft zich voorgenomen de positie van de Nederlandse vervoerders in de wereld waar mogelijk te versterken. Hetzelfde geldt voor de zeescheepvaart.

Gezien de betekenis van de waterkeringen dwingt de financiële situatie ons de urgentie van de dijkverhogingen nauwkeuriger vast te stellen ten einde de meest bedreigde plaatsen het eerst te kunnen beveiligen. De

Regering beoogt de zeeweringen in het najaar van 1990 op deltagoedte te hebben gebracht.

Voor wat betreft de slepende Rijnzout-kwestie zal aan de Franse regering worden meegedeeld dat een verder uitstel van een oplossing voor de waterhuishouding van Nederland onaanvaardbare schadelijke gevolgen zal hebben. Concrete afspraken en de uitvoering daarvan zijn geboden.

Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur

Juist nu de verzorgingsstaat onder sterke druk is komen te staan, is een intens en samenhangend beleid nodig voor de groepen die het meest in de knel dreigen te komen: de zieken, de gehandicapten, de bejaarden, de verslaafden, de onvrijwillig werklozen, de minderheden, de jongeren. De kritiek op de verzorgingsstaat moet niet alleen om financiële redenen, maar ook vanwege de sterke bureaucratisering en professionalisering ernstig worden genomen. Daarom komt op korte termijn een reactie onzerzijds op het daarover handelende rapport van de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid.

De overheid – en zeker de rijksoverheid – zal daar waar zij niet strikt noodzakelijk aanwezig hoeft te zijn, een stap terug moeten zetten. Als nu de schaarste aan middelen tot herwaardering dwingt, hoeft dit niet alleen verlies te zijn. Uit de nood der tijden kan ook iets goeds voortkomen. Zorgvuldig en tijdig overleg met alle betrokkenen moet ertoe leiden dat de

Lubbers

eigen verantwoordelijkheid en het eigen initiatief van de burger meer tot hun recht komen. Daarom zal ook het vrijwilligerswerk worden gestimuleerd. Daarom ook groeit de betekenis van zinvolle vrijetijdsbesteding en van sportbeoefening als vorm van zelfwerkzaamheid.

De culturele waarden zijn niet slechts voor de individuele burger van betekenis, maar bepalen mede de kwaliteit van de samenleving als geheel. De Regering zal zich er dan ook voor inzetten het culturele aanbod zoveel mogelijk te beschermen en op peil te houden en de belangstelling ervoor aan te wakkeren.

Het mediabeleid richt zich op het in leven, maar meer nog op het levendig houden van het mediastelsel. Het te ontwikkelen mediabeleid moet bescherming bieden aan de openheid en verscheidenheid in onze samenleving. Dit beleid, kostenbewust maar zonder overwoekering door commercie, moet nieuwe technieken niet schuwen.

Integendeel, deze vormen een uitdaging om een nieuw antwoord te geven op de vraag hoe wij het mediabeleid dienen in te richten. De Regering zal na een uiteenzetting van haar standpunt over het rapport van de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid voorstellen voor mediawetgeving aan de Kamer aanbieden en de betrokken adviesorganen vragen hun opvattingen kenbaar te maken.

De betekenis van de media voor onze samenleving vraagt gegeven de belangrijke technische ontwikkelingen om een snelle, maar ook zorgvuldige politieke stellingname.

Mijnheer de Voorzitter! De Regering is van mening dat de gezondheidszorg in ons land op een hoog peil staat en moet worden gehouden. Met het oog op de beheersing van de kosten van de gezondheidszorg zal budgettering als financieringssysteem voor de ziekenhuizen worden ingevoerd. Voorts wordt het gestelde doel om het aantal ziekenhuisbedden drastisch te verminderen gehandhaafd. In dat verband is wel een wezenlijke taak weggelegd voor de provincies. Met het oog op de versterking van de eerstelijns gezondheidszorg zal een vestigingsregeling voor vrije-beroepsbeoefenaren en een planning van de extra-murale gezondheidszorg op grond van de Wet voorzieningen gezondheidszorg worden ingevoerd. Een oplossing voor de knelpunten in de bejaarden- en vrijwillige zieken-

fondsverzekeringen is dringend geboden. Voorstellen daartoe zullen in het kader van een meer fundamentele herziening van het stelsel van ziektekostenverzekeringen zo spoedig mogelijk aan het parlement worden voorgelegd.

Het werkterrein van welzijn, volksgezondheid en cultuur kent talrijke afzonderlijke financieringsvormen. Deze zullen meer op elkaar worden afgestemd en gezuiverd. Voor bepaalde voorzieningen zal meer moeten worden betaald en voorzieningen mogen ook wel wat gaan verschillen van plaats tot plaats. In het bijzonder op het terrein van het welzijn staat de Regering voor de immense opgave mee gestalte te geven aan de ontplooiing van de mens buiten het werk. Aan het leven en aan het samenleven. Aan de zorg voor elkaar en aan de zorg voor zichzelf.

Onderwijs en Wetenschappen.

Mijnheer de Voorzitter! Dat andere grote welzijnsdepartement, namelijk dat van onderwijs, staat voor de uitdaging bij een krimp budget, belangrijke ontwikkelingen en vernieuwingen in het onderwijs blijven stimuleren; vernieuwingen die het noodzakelijk gevolg zijn van veranderende omstandigheden in de samenleving en in het onderwijs zelf. Vooral nu de financiële mogelijkheden voor langere tijd beperkt moeten worden, is een doelmatige besteding van de middelen van groot belang en is het verder onvermijdelijk geworden in het onderwijs maatregelen te treffen die ook de werkgelegenheid in het geding brengen.

Als het onderwijs onvoldoende kan inspelen op maatschappelijke en onderwijskundige veranderingen, zal de doelmatigheid van de beheersing van middelen verminderen. Daarom zullen nieuwe elementen als de afstemming van onderwijs en arbeid, de multi-culturele samenleving en de gevolgen van de jeugdwerkloosheid in het onderwijsbeleid hun invloed moeten doen gelden. Ook aan de gevolgen van de daling van het leerlingaantal zal aandacht worden besteed. Het onderwijsbeleid geeft prioriteit aan het vergroten van de mogelijkheden tot vorming en opleiding van hen, die in een achterstand verkeren. Daartoe zal onder meer aan het onderwijsvoorrangsbeleid een wettelijke basis worden gegeven.

Na een jarenlange periode van zorgvuldige voorbereiding zal in deze kabinetsperiode een ingrijpende vernieuwing in het primair onderwijs

plaatsvinden. De Regering houdt vast aan de invoering van de wetten voor het basisonderwijs en speciaal onderwijs op 1 augustus 1985. Daarmee zal overigens de aandacht van deze vernieuwing niet kunnen worden beëindigd. Juist na 1985 zal binnen de geschapen wettelijke kaders aan de vernieuwing van het basis en speciaal onderwijs verder moeten worden gewerkt. In deze kabinetsperiode zullen twee hoofdpunten van beleid ten aanzien van het voortgezet onderwijs aandacht krijgen. Allereerst zullen acute knelpunten in het huidige stelsel om een oplossing vragen. Vervolgens zal het reeds in gang gezette overleg over de vernieuwing van het voortgezet onderwijs dienen door te gaan. Het ontwikkelings- en vernieuwingsbeleid zal aansluiten op de mede uit dit overleg te trekken conclusies. Een wettelijke basis voor vernieuwingsbeleid zal daarna de grondslag kunnen bieden voor een definitieve besluitvorming.

Om een betere wederzijdse afstemming tussen hoger beroepsonderwijs en wetenschappelijk onderwijs te bevorderen zal een ontwerp-kaderwet hoger onderwijs worden ingediend. Voorts zal een evaluatie plaatsvinden van de werking van de tweefasenstructuur in het wetenschappelijk onderwijs. Het beleid, gericht op taakverdeling en op concentratie in het wetenschappelijk onderwijs zal met kracht worden voortgezet en er zal een soortgelijke operatie voor het hoger beroepsonderwijs ter hand worden genomen.

Bij de wetgeving voor het hoger beroepsonderwijs zal speciale zorg worden besteed aan wettelijke regelingen voor de lerarenopleidingen, omdat de positie en de vakbekwaamheid van de leraar van groot belang zijn voor het onderwijs. De kwaliteit van het onderzoek aan universiteiten en hogescholen wordt bevorderd door het invoeren van een systeem van zogenaamde 'voorwaardelijke financiering'. De bestuurlijke samenhang van onderwijs, onderzoek en gezondheidszorg in academische ziekenhuizen zal worden versterkt door de recent in werking getreden projectorganisatie.

In toenemende mate dient een industrieel-technologische denkwijze te worden aangevuld met bijdragen uit wetenschappen die de maatschappelijke gevolgen van technologische ontwikkelingen kunnen aangeven en die tevens oplossingen kunnen aandragen die ongewenste gevolgen zoveel mogelijk kunnen vermijden.

Lubbers

De reorganisatie van zowel de Nederlandse organisatie voor Toegepast Natuurwetenschappelijk Onderzoek als de Nederlandse organisatie voor Zuiver Wetenschappelijk Onderzoek zal haar wettelijk beslag krijgen.

Om meer samenhang te brengen in het geheel van verzorgingsinstellingen zal een ontwerp van wet op de onderwijsverzorging worden ingediend.

Er wordt naar gestreefd om in 1983 het georganiseerd overleg over de nota Herziening Onderwijssalarisstructuur af te ronden. Daarna kan worden voldaan aan de wens van de Kamer om een oordeel te kunnen geven over deze beleidsvoornemens.

Het bieden van vorming en opleiding aan hen die tot nu toe geringe onderwijskansen hadden, blijft de centrale zaak bij de volwasseneneducatie. Het beleidsproject volwasseneneducatie wordt daarom verder ontwikkeld, gericht op het vorm geven aan elementaire educatie, wetgeving en educatief verloop.

Wetgeving en Bestuur

Mijnheer de Voorzitter! De voor burger en maatschappij beklemmende regeldichtheid moet worden beperkt. Onder eerste verantwoordelijkheid van de Minister van Justitie zal een interdepartementale werkgroep een in 1983 uit te brengen nota voorbereiden over de algemene aspecten van het vraagstuk van regulering en deregulering. Er zullen concrete voorstellen tot deregulering worden gedaan. Reeds dadelijk zal terughoudendheid worden betracht bij de invoering van nieuwe wettelijke maatregelen en zullen onder handen zijnde wetgevingsprojecten worden gezien op de vraag, of deze voortgang moeten vinden. Ten behoeve van economische activiteiten is het wegnemen van verstarrende regelgeving urgent.

Daarom zal de Minister van Economische Zaken al binnen zes maanden met een actieprogramma komen, waarin wordt aangegeven op welke wijze het kabinet tot vermindering en vereenvoudiging van wettelijke voorschriften in relatie tot het bedrijfsleven wil komen, uiteraard met zoveel mogelijk afstemming op de uit te brengen nota inzake regulering en deregulering. Hierbij wordt in het bijzonder gedacht aan vergunningen die voor het kunnen uitvoeren van investeringsprojecten vereist zijn. Stroomlijning en vermindering van vergunningen en vergunningsprocedures moeten plaatsvinden tot een

niveau dat maatschappelijk als strikt noodzakelijk moet worden beschouwd.

Het kabinet beraadt zich in dit verband reeds over de vraag, of de Wet selectieve investeringsregeling dient te worden ingetrokken. In de tussentijd zullen omzettingen van meldingen in vergunningen slechts bij hoge uitzondering plaatsvinden. Naast concrete voorstellen zal in het actieprogramma met name aandacht worden besteed aan de procedure die voor het toetsen van bestaande en thans in voorbereiding zijnde wetgeving in relatie tot het bedrijfsleven zal worden gevolgd. Er zal op worden toegezien dat in de tussentijd verdere vormen van ongewenste regulering niet tot stand komen.

Sinds het midden van de jaren zeventig is het aantal subsidie-instrumenten voor het bedrijfsleven drastisch uitgebreid. Het kabinet streeft ernaar, de lopende werkzaamheden, gericht op een overzichtelijke ordening en het in elkaar schuiven van bestaande steunregelingen, spoedig af te ronden.

Tegelijkertijd zal het aantal bureaucratie voorschriften worden verminderd. Kleine steunregelingen voor detailproblemen zullen worden omgezet in meer globale regelingen. De stroomlijning als geheel zal geen extra beslag op budgettaire middelen mogen leggen.

De te grote werkdruk van het rechterlijk apparaat dient te worden verminderd. Voorkomen moet worden dat door onaanvaardbare situaties bij de rechtshandhaving en te grote achterstanden bij de afdoening van zaken het vertrouwen in de rechtsorde wordt aangetast. Daarom zal een reeks wetsvoorstellen worden gedaan om de rechtspiegeling op voor de werklust belangrijke gebieden, met inachtneming van elementaire beginselen van behoorlijke rechtspiegeling, te vereenvoudigen.

De voortdurend sterke groei van de van overheidswege gefinancierde rechtshulp maakt het onvermijdelijk aanstonds over wettelijke instrumenten tot bijsturing te beschikken. Hierin zal een voor de onderscheiden vormen van rechtsbijstand passende eigen bijdrage van de rechtszoekende, ook als nadere toets van de waarde die deze aan de rechtshulp toekent, een belangrijke plaats moeten innemen. Daarnaast wordt de voorbereiding van de nieuwe algemene wet op de gefinancierde rechtshulp voortgezet.

Het kabinet heeft zich tot taak gesteld, extra aandacht te besteden

aan de veiligheid van de burger. De maatregelen die het kabinet zich voor ogen stelt, zullen in de eerste plaats betreffen taakstelling en functioneren van de politie. Voorts zal het beleid gericht zijn op verbetering van de bedrijfsvoering, mede ten einde vergroting van de dienstverlening van de politie te bereiken. Dit zal in beginsel verwezenlijkt moeten worden onder handhaving van de huidige materiële inspanningen zo nodig door de uitbreiding van sterkte. Als noodzakelijk complement hiervan beoogt het kabinet de wetgeving betreffende de vorm van het politiebestedel in deze regeringsperiode te voltooien. De memorie van antwoord aan de Tweede Kamer over de nieuwe Politiewet zal daartoe nog dit parlementaire jaar worden uitgebracht.

Ondanks de grote inspanningen die politie, justitie en bestuur zich getroosten, ondervindt de samenleving veel schade van massaal gepleegde verkeersovertredingen, vernielingen en winkeldiefstallen. Nodig is een meer samenhangende aanpak op preventief, repressief en wetgevend terrein, alsmede gerichte aandacht voor leemten en aanvullende maatregelen. Grote aandacht zal ook worden gegeven aan de bestrijding van de zware criminaliteit, waaronder te rekenen omvangrijke fraudes en de handel in verdovende middelen met onaanvaardbare risico's. De toegenomen criminaliteit heeft ook geleid tot een overbelasting van het apparaat van de strafrechttoepassing. Zo kunnen vrijheidsbenemende straffen en maatregelen niet meer onverkort ten uitvoer worden gelegd. Een beginsel van de rechtsstaat is echter, dat rechterlijke uitspraken moeten kunnen worden uitgevoerd. Het tekort aan plaats bij het gevangeniswezen zal daarom moeten worden teruggedrongen. Dit laat het streven onverlet, ook de vrijheidsstraf terug te dringen, vooral door ruimere toepassing van vermogens- en alternatieve straffen.

Het beleid bij de toelating van vreemdelingen zal zijn restrictief karakter behouden, zulks mede geleid op de doelstelling van het minderhedenbeleid om de hier te lande verblijvende vreemdelingen een zo goed mogelijke rechtspositie te verschaffen. Humanitaire aspecten blijven onverminderd zwaar wegen, zowel bij de toelating als bij de procedures.

Het project reorganisatie Rijksdienst wordt met kracht voortgezet. Het kabinet staat voor een complexe hervorming tussen overheid en maatschappij en tussen Rijk en lagere

overheden. Dit betekent reorganisatie van het binnenlands bestuur en decentralisatie van rijkstaken.

Het kabinet is van plan jaarlijks 10% van de specifieke uitkeringen deels op te heffen of samen te voegen en deels over te hevelen naar algemene uitkeringen. Zo spoedig mogelijk zal op basis van binnengekomen adviezen een eindversie van het decentralisatieplan uitgebracht worden. De minister van Binnenlandse Zaken coördineert de uitvoering van decentralisatievoor-nemens.

De decentralisatie gaat vergezeld van de daartoe benodigde overheveling van financiële middelen en personeel van het Rijk.

Een grotere beleidsvrijheid voor de besturen van de grote steden vormt het uitgangspunt bij het bepalen van het standpunt van het kabinet over het rapport over het grote-steden-beleid. Dit standpunt kan begin volgend jaar tegemoet worden gezien.

Een gelijkwaardige deelname van ingezetenen uit minderheidsgroepen aan onze samenleving zal worden bevorderd. Het voorkomen en bestrijden van discriminatie krijgen hoge prioriteit. De Minister van Binnenlandse Zaken zal met maatschappelijke organisaties overleggen over de wijze waarop de verdraagzaamheid in ons land ten opzichte van minderheidsgroepen bevorderd kan worden.

Voor de zomer 1983 zal de definitieve nota Minderhedenbeleid aan u worden uitgebracht.

Speciale aandacht zal worden besteed aan verbetering van de positie van vrouwen uit culturele minderheden. In het algemeen zal, uitgaande van het recht van vrouwen op onafhankelijkheid in relaties en gedrag een samenhangend beleid gericht op bestrijding van seksueel geweld jegens vrouwen en meisjes worden ontwikkeld. Ook zal op alle terreinen van de samenleving discriminatie van mensen op grond van sekse, leefvorm of seksuele voorkeur worden bestreden. Een wetsontwerp ter bestrijding van sekse-discriminatie in ruime zin zal daartoe worden ingediend.

De afkondiging en inwerkingtreding van de algeheel herziene Grondwet vindt plaats als de bij de Eerste Kamer aanhangige wetsontwerpen tot aanpassing van enkele ongewijzigd gebleven bepalingen aan de reeds aangenomen herzieningsvoorstellen zullen zijn aanvaard. In deze kabinetsperiode moet met de uitvoeringswet-

'Ook zal op alle terreinen van de samenleving discriminatie van mensen op grond van sekse, leefvorm of seksuele voorkeur worden bestreden. Een wetsontwerp ter bestrijding van sekse-discriminatie in ruime zin zal daartoe worden ingediend'

geving goede voortgang worden gemaakt.

Het kabinet zal in contact treden met vertegenwoordigers van kerkgenootschappen en genootschappen of geestelijke grondslag over de plaats van religie en levensbeschouwing in de huidige samenleving.

Het grondrecht van vrijheid van godsdienst en levensovertuiging en de vormgeving daarvan in relatie met het te voeren regeringsbeleid inzake decentralisatie, democratisering en anti-discriminatie en een aantal praktische vraagstukken moeten in dat overleg aan de orde komen.

De Regering hecht grote waarde aan voortzetting van de werkzaamheden van de staatscommissie van advies inzake de relatie kiezers-beleidsvorming volgens de bestaande taakopdracht. De Regering verwacht dat het uit te brengen advies grondslag zal bieden voor een fundamentele discussie en besluitvorming over de noodzakelijke verbetering van de procedure van kabinetsvorming.

Koninkrijk

De Regering zal zich aan de hand van het rapport van de Gemengde commissie toekomst Antillen nader beraden over de verhouding van Nederland tot de Nederlandse Antillen en de eilanden van de Nederlandse Antillen, mede in verband met de op korte termijn te houden Ronde Tafel Conferentie.

Buitenlands beleid, Defensie, Ontwikkelingssamenwerking

Het behoud van het vrije handelsverkeer binnen de Europese Gemeen-

schappen en de onderlinge afstemming van het beleid zullen richtsnoer zijn bij het te voeren Europese beleid evenals de verdediging van de bereikte integratie en de verdere ontplooiing ervan. Wij zetten ons in voor de toetreding van Spanje en Portugal, voor het scheppen van voorwaarden voor versterking van het Europees Monetair Stelsel (EMS) en de ontwikkeling van nieuw Gemeenschapsbeleid. De bestaande begrenzing van de eigen middelen van de Gemeenschap mag dit niet in de weg staan. De besluitvorming binnen de Europese Gemeenschappen dient efficiënter te worden, ook ter wille van het aanzien van Europa bij de Europese burgers. De verkiezingen voor het volgende Europese Parlement vormen in dit verband een grote uitdaging.

De komende twee jaar zal ons land zich als lid van de Veiligheidsraad inzetten voor het handhaven van de beginselen van het Handvest, in het bijzonder wat betreft de vreedzame beslechting van geschillen.

Ons land is lid van de Ontwapeningscommissie te Genève. Het zal streven naar concrete resultaten, bij voorbeeld naar het uitbannen van chemische wapens. Het beleid tegen de verspreiding van kernwapens wordt voortgezet. Naar vermogen neemt ons land met de inzet van Nederlandse militairen deel aan taken ter handhaving van de vrede, bij voorkeur in het kader van de Verenigde Naties.

De ontwikkelingen in Oost-Europa blijven reden geven tot diepe bezorgdheid. Dit geldt met name voor Polen,

Lubbers

waar door het voortduren van het militaire bewind nog steeds grote aantallen politieke gevangenen zijn. Ook door het laatstelijk buiten de wet stellen van Solidariteit zijn de vooruitzichten op verbetering van de situatie in de nabije toekomst somber. De CVSE-vervolgafspraken van Madrid is bij uitstek het forum om deze zorg tot uitdrukking te brengen en de Regering hecht dan ook groot belang aan de totstandkoming van een evenwichtig slotdocument van deze conferentie zowel op het gebied van de veiligheid als op het gebied van de menselijke aspecten.

De Regering wil op deze plaats onderstrepen, dat zij in haar gehele beleid handelt vanuit het besef van de grote waarde van samenwerking in Atlantisch kader.

Tegen de achtergrond van ernstige politieke tegenstellingen tussen Oost en West, vervult de kwantitatieve en vooral ook de kwalitatieve wapenwedloop de samenleving met diepe zorg. De Regering deelt deze zorg.

Voor de centrale doelstelling van het Nederlandse veiligheidsbeleid, het voorkomen van oorlog, blijft de handhaving van een toereikende en doeltreffende militaire verdediging in bondgenootschappelijk verband essentieel.

De Noord-Atlantische Verdragsorganisatie is het hoofdinstrument van de Westerse samenwerking. Buiten die Atlantische samenwerking in de Noord-Atlantische Verdragsorganisatie is geen constructie te voorzien die vrede en veiligheid kan waarborgen. Nederland dient aan de gezamenlijke defensie-inspanning, zowel uit politieke als uit militaire overwegingen, een behoorlijke bijdrage te blijven leveren. Tegelijk zullen wij maximale nadruk leggen op het zoeken naar oplossingen voor het bewapeningsvraagstuk door overleg tussen Oost en West over wederzijdse vermindering van de bewapening. Nederland zal zich blijven inzetten voor een actief wapenbeheersingsbeleid met name gericht op het verminderen van de afhankelijkheid van kernwapens. Die vermindering zal in het bondgenootschappelijk overleg over de opbouw van de verdediging concreet tot uitdrukking moeten komen.

Er zijn op het gebied van wapenbeheersing in de afgelopen periode enkele belangrijke aanzetten gegeven voor een nieuw beleid. Vanuit een geïntegreerde benadering van de wapenbeheersing zijn door het

Westen constructieve voorstellen in onderhandeling gebracht op het gebied van de strategische kernwapens, de kernbewapening voor de middellange afstand en de conventionele strijdkrachten in Europa. Daarnaast voorziet het voorstel voor een Europese ontwapeningsconferentie in de mogelijkheid van vertrouwenwekkende maatregelen die militair van betekenis zijn.

Het streven van de Regering is naast bevordering van de zogenaamde START en MBFR-besprekingen, vooral gericht op het voorkomen van de plaatsing van nucleaire middellange afstands-raketten in West-Europa en daaraan gekoppeld op de ontmanteling van de zelfde soort wapens aan de kant van de Sovjet-Unie. Deze doelstelling kan worden verwezenlijkt als de desbetreffende onderhandelingen in Genève resulteren in de nul-oplossing. De grote kracht van dit, mede door Nederland geïnitieerde, voorstel is, dat die categorie van kernwapens die door beide zijden als het meest destabiliserend en bedreigend wordt beschouwd, in zijn geheel wordt verboden.

De kans daarop zal het grootst zijn als bij de Sovjet-Unie het besef ontstaat dat zonder concessies harerzijds nieuwe kernwapens voor de middellange afstand zullen worden geplaatst. Als het bondgenootschap of individuele bondgenoten de indruk wekken te aarzelen in hun bereidheid mee te doen aan de modernisering, zal de Sovjet-Unie niet of veel minder geneigd zijn serieus te onderhandelen.

Juist ook om een dergelijke negatieve invloed op het wapenbeheersingsoverleg te vermijden, zullen voorbereidingen voor plaatsing van kruisraketten op Nederlands grondgebied worden voortgezet.

Ten aanzien van die voorbereidingen wordt de Regering vooral geleid door de overtuiging dat in het zicht van de dreiging van een riskante overmacht van op West-Europa gerichte Russische kernraketten, een hecht bondgenootschap van essentieel belang is, juist ook voor de kansen op succes van de wapenbeheersing. Het resultaat van het wapenbeheersingsoverleg te Genève zal een zeer belangrijke factor zijn in het afwegingsproces over de vraag of Nederland al dan niet tot plaatsing van kruisraketten zal overgaan.

Nederland zal zich in het bondgenootschap inspannen om het onderhandelingsproces maximale kansen te geven. Oost en West hebben hier over en weer een historische kans de wapenwedloop te beheersen. De omvang van het reeds aanwezige militaire potentieel moet een klemmend beroep inhouden er werkelijk alles aan te doen verdere opvoering van de bewapening te voorkomen.

Daar alles aan te doen, is wat de deelnemers aan de vredesdemonstratie van 21 november en al die andere voor de vrede biddenden vragen. Daartoe is ook een politiek klimaat van rationele beheerste verhoudingen noodzakelijk. Daarin passen geen concepties van politieke superioriteit en militair machtsvertoon. Nederland

'Het streven van de Regering is, naast bevordering van de START- en MBFR-besprekingen, vooral gericht op het voorkomen van de plaatsing van nucleaire middellange-afstands-raketten in West-Europa en daaraan gekoppeld de ontmanteling van dezelfde soort wapens aan de kant van de Sovjet-Unie'

ondersteunt daarom in en door het bondgenootschap de koers van vastbeslotenheid en terughoudendheid.

In het regeerakkoord is vastgelegd dat een regeringsbeslissing over de in het kader van de voorbereiding te nemen operationele maatregelen niet wordt uitgevoerd dan nadat de Tweede Kamer in de gelegenheid is geweest zich daarover uit te spreken.

In de NAVO wordt momenteel bestudeerd hoeveel kernwapens van welke soort op West-Europees grondgebied absoluut nodig zijn voor een geloofwaardige oorlogsvoorkoming. De NAVO-studie, waarop Nederland krachtig heeft aangedrongen, houdt zich thans vooral bezig met de kernwapens voor de kortere afstand. Het beleid van de Regering blijft gericht op de terugdringing van deze nucleaire gevechtswapens.

De bestaande nucleaire taken die Nederland vervult worden voorshands gehandhaafd in afwachting van de besluitvorming over de in de Defensienota te presenteren beleidsvisie op de toekomstige nucleaire bijdragen van ons land. Dit betekent dat de nucleaire taak van de vliegtuigen van de Luchtmacht voorlopig wordt voortgezet door de F-16 en die van de Marine door de Orion.

Juist ook vanwege de kritische Nederlandse houding ten opzichte van de nucleaire wapeningen, mogen de bondgenoten van ons verwachten dat wij ons houden aan afspraken over de omvang van de conventionele wapening. De Regering erkent de noodzaak van het streven naar de in de NAVO overeengekomen norm van 3% reële groei van de defensie-uitgaven per jaar.

In verband met de financieel-economische situatie zal, zoals in het regeerakkoord is aangegeven, gedurende deze kabinetsperiode echter een reële groei van 2% per jaar worden gerealiseerd.

De Defensienota zal hierop worden gebaseerd. Daarin zal voorts worden aangegeven hoe in de komende tien jaren een goede bijdrage aan de NAVO kan worden geleverd.

In de Defensienota zal ook aandacht worden besteed aan de verhouding tussen Defensie en de Nederlandse industrie. Hoewel onverminderd geldt dat Defensie er niet is om werkgelegenheid te scheppen, zal in een tijd van economische teruggang scherper dan voorheen het geval was, worden gelet op mogelijkheden de Nederlandse industrie in te schakelen voor

Defensie-opdrachten. In interdepartementaal verband wordt, gelet op het regeerakkoord, spoedig een regeling uitgewerkt voor de verdeling van de meerkosten die daarmee kunnen zijn gemoeid.

Vanzelfsprekend blijft de bescherming van de rechten van de mens eveneens een centraal onderdeel van het buitenlands beleid.

Ter wille van de effectiviteit van dat beleid zal zoveel mogelijk worden gestreefd naar gemeenschappelijk optreden van de Tien landen van de Europese Gemeenschap.

Het apartheidsbeleid, zoals dat nog steeds in Zuid-Afrika wordt toegepast, veroordelen wij krachtig. Het kabinet zet zich in voor het opvoeren van de druk op dat land, vooral in internationaal verband, om wezenlijke hervormingen langs vreedzame weg te bevorderen. Het kabinet zal binnen drie maanden kunnen beschikken over de resultaten van een studie van een interdepartementale stuurgroep over mogelijke door Nederland te treffen economische maatregelen, zoals aangegeven in het regeerakkoord. De resultaten van deze studie en daaruit te trekken consequenties respectievelijk de op grond daarvan te nemen maatregelen zullen u ter kennis worden gebracht.

In het begin van deze regeringsverklaring heb ik reeds gesproken over de ernstige situatie waarin de wereld-economie zich bevindt.

Er is een nauwe samenhang tussen het buitenlands beleid in algemene zin en het internationale economische beleid. Het gaat daarbij om een internationaal gecoördineerde actie om de mondiale recessie te doorbreken. Het daarop gerichte overleg is van grote betekenis. Een stimulerend beleid naar de mate van het mogelijke, een strijd tegen het opkomend protectionisme; maar ook verdergaande bevordering van de vrijhandel.

Het moet mogelijk zijn tot afspraken in wederzijds voordeel te komen met de jonge zich industrialiserende landen en het ontwikkelde Westen; één en ander onder gelijktijdige verdergaande bevoordeling en bescherming van de andere ontwikkelingslanden, waaronder de minst ontwikkelde. Een ander aspect hiervan vormt het internationaal overleg over het geld- en kredietstelsel.

De positie van de zwakke debiteuren, maar ook de uitbreiding van de Wereldbankactiviteiten, met name de middelen van de Internationale Ontwikkelingsassociatie (IDA) en het opvoeren van de internationale

hulpverlening in het algemeen. De Regering zal zich ten uiterste inspannen de internationale recessie te doorbreken en een betere en rechtvaardiger wereldvolkshuishouding te bevorderen.

Het ontwikkelings-samenwerkingsbeleid zal niet voorbij gaan aan de ernstige crisis in de wereld-economie. De hoofddoelstellingen van het beleid – armoedebestrijding in en economische verzelfstandiging van ontwikkelingslanden – blijven onverkort gehandhaafd. Ook zal de begroting voor Ontwikkelings-samenwerking op het huidige niveau van 1½% NNI per jaar blijven gehandhaafd.

De gevolgen van de economische crisis voor de economieën van ontwikkelingslanden en voor onze eigen economie nopen daarnaast tot een aantal accentverschuivingen. Het kabinet vertrouwt dat een brede steun voor het beleid daarmee zal worden behouden in het besef dat ons land, ondanks alles, nog steeds een rijk land is, dat zijn eigen problemen niet op de ontwikkelingslanden mag afwentelen.

Overeenkomstig het regeerakkoord zal een groot aantal punten moeten worden uitgewerkt en uitgevoerd. Ik noem u er thans een aantal.

In de loop van 1983 zal het kabinet u een nota aanbieden waarin nader zal worden ingegaan op de relaties tussen de ontwikkelings-samenwerking en de werkgelegenheid en op de in het regeerakkoord genoemde maatregelen, zoals verbreding van de ontwikkelingsrelatie en ontwikkelings-relevante exportbevordering.

Leidraad hierbij zal zijn om bij de ontwikkelings-samenwerking, in de woorden van het regeerakkoord, in te spelen op de mogelijkheden en capaciteiten van de Nederlandse economie en samenleving op zowel de korte als de lange termijn.

Veelvormigheid van projecten en programma's zal recht moeten doen aan de verscheidenheid van de problemen van de arme en armste landen.

Voorts zal in het komende jaar een herijking van het bilaterale hulpbeleid worden voltooid. Een nota ter zake zal in de loop van 1983 het licht zien.

Naast een verdere verbetering van de kwaliteit en de doeltreffendheid van de Nederlandse hulp zal veel zorg worden besteed aan de soliditeit van de begroting voor de ontwikkelings-samenwerking.

Een volumeverhoging voor ontwikkelingshulp tengevolge van de statistische herschatting van het

Lubbers

nationaal inkomen, is voor enige jaren uitgesteld. In plaats daarvan echter zal nog dit jaar een meerjarenplan worden opgesteld voor intering op het zogenaamde stuwmeer. Het kabinet zal voortgaan met vervanging van financiering door middel van kapitaalmarkt middelen door begrotingsmiddelen om de post rentesubsidies te stabiliseren. Ten slotte bepaalt het regeerakkoord dat in de toekomst oneigenlijke toerekeningen aan het ontwikkelingssamenwerkingsplafond achterwege zullen blijven.

Ontwikkelingssamenwerking heeft betrekking op alle samenwerking vanuit de Nederlandse samenleving met de derde wereld. Daarbij gaat het niet alleen om de overheid zelf, maar ook om de inspanningen van particuliere organisaties en bedrijfsleven. Het gaat niet om hulp alleen maar om een samenhangend beleid ten opzichte van de ontwikkelingslanden. Richtsnoer bij die totale inspanning zal echter het belang van de derde wereld moeten zijn. Want daar is het om begonnen.

Slot

Dit kabinet staat voor een enorme opgave. Wij willen die niet ontgaan.

Samenvattend staan ons de volgende doelen voor ogen. Dat laat zich heel wel in tien punten samenvatten.

1. De tekorten van de overheid terugdringen vóórdat de samenleving er door ontwricht wordt en de burgers opgelegde lasten niet langer aanvaarden.

2. De bedrijvigheid weer op gang brengen, nieuw perspectief, het pessimisme doorbreken. Welvaart en werkgelegenheid zijn geen erfenis, maar moeten iedere generatie weer opnieuw gemaakt worden. Onze welvaart vernieuwen voordat deze geheel vermolmd is.

3. Het werk beter verdelen, met name voor die honderdduizenden die nu wachten of nog om een baan zullen komen. Leren met deeltijdbanen te leven. Het werk daartoe herorganiseren vraagt om een waarlijk nationale inspanning.

4. Het sociaal verzekeringsstelsel vernieuwen en aanpassen aan een samenleving die er nu geheel anders uitziet dan toen dit stelsel een generatie geleden opgebouwd werd. Ook hier vernieuwen voordat het wegzakt onder zijn eigen gewicht.

5. Bijzonder opkomen voor al diegenen die alleen van een minimum moeten leven. De onwaardigheid verbonden met armoede mag niet herleven.

6. Menselijke ontplooiing in en buiten het werk bevorderen. Emancipatie voor allen die dreigen achter te blijven, ten behoeve van een samenleving waarin iedere burger waardevol is.

7. Overgaan van een verzorgingsstaat, die onbetaalbaar en drukkend dreigt te worden, naar een zorgzame samenleving waarin mensen voor elkaar opkomen. Cultuur en beschaving is elkaar vasthouden tegen onachtzaamheid, ontredde en eenzaamheid in.

8. Ons land, onze natuur en onze cultuur niet uitputten maar beheren. Het kwetsbare is waardevol. Het erfdeel van onze vaders behouden en vernieuwen, doorgeven aan een generatie na ons.

9. Behouden óók onze rechtsstaat; voor het nakomen van burgerplichten; tegen het recht in eigen hand nemen; voor veiligheid; tegen vernieling en geweld.

10. Over de grenzen heen vrede en veiligheid bevorderen. Dat is het bouwen aan een rechtsorde internationaal, waarin volkeren zich aan elkaar verplicht weten, in solidariteit. Dat is de strijd ook tegen oorlog en wapenwedloop. Dat is iedere mens, ook over de grenzen heen, waardevol weten.

Onze samenleving is in de winter terechtgekomen. Daarvoor moeten we de ogen niet sluiten. Het gaat er nu om wat wij daarvan maken. Ieder naar vermogen, niet tégen maar mét elkaar.

De **Voorzitter**: Naar aanleiding van de zojuist afgelegde verklaring zal de Kamer morgen, woensdag en donderdag met de Regering van gedachten wisselen.

Ik stel voor, het verslag van de vorige vergadering goed te keuren.

Daartoe wordt besloten.

Sluiting 14.55 uur.

Lijst van ingekomen stukken, met de door de Voorzitter ter zake gedane voorstellen:

1. Een Koninklijke boodschap ten geleide van wetsontwerp Wijziging van de Lager-onderwijswet 1920 met betrekking tot onderwijs aan leerlingen met een niet-Nederlandse culturele achtergrond (17 659).

Deze Koninklijke boodschap, met de erbij behorende stukken, is al gedrukt;

2. veertien brieven van de Directeur van het Kabinet der Koningin, met de mededeling, dat Hare Majesteit de door de Staten-Generaal aangenomen

voorstellen van wet, gedrukt onder de nummers 14 181, 15 805, 16 717, 16 719, 16 795, 16 729, 16 971, 17 128, 17 313, 17 318, 17 331, 17 378, 17 418, 17 448 en 17 528 heeft goedgekeurd.

De Voorzitter stelt voor, deze brieven voor kennisgeving aan te nemen;

3. de volgende brieven:

drie, van de Minister van Buitenlandse Zaken, te weten:

een, over de recente gebeurtenissen in Libanon (17 600, V, nr. 21);

twee, ten geleide van Overeenkomsten (17 663 en 17 664);

een, van de Minister voor Ontwikkelingssamenwerking ten geleide van de nota 'Voedingshulp ter ondersteuning van ontwikkelingsprojecten van particuliere organisaties (17 662);

een, van de Minister van Financiën over een verzoekschrift (17 131, nr. 147 herdruk);

een, van de Minister van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening ten geleide van de bouwprognoses 1982-1983 (17 600, XI, nr. 13);

twee, van de Minister van Landbouw en Visserij, te weten:

een, over het beleid t.a.v. schelpdiercultures (17 600, XIV, nr. 8);

een, over het communautaire beleid inzake de visserij (17 600, XIV, nr. 9);

drie, van de Minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, te weten: een, ten geleide van de Nota 'Ombuigingen in de kinderbijslag (17 661);

twee, over het sociaal-economisch en financieel beleid 1983 (17 666, nrs. 1 en 2);

een, van de Staatssecretaris van Sociale Zaken en Werkgelegenheid over de EAJ-regeling (17 600, XV, nr. 9);

een, van de Staatssecretaris van Volksgezondheid en Milieuhygiëne ten geleide van het IMP-geluid 1983-1987 (17 600, XVII, nr. 20).

Deze brieven zijn al gedrukt;

4. de volgende brieven:

twee, van de Minister-President, Minister van Algemene Zaken, te weten:

een, ten geleide van aantal afschriften van Koninklijke besluiten;

een, over de verdere behandeling van bij het parlement aanhangige wetsontwerpen;

een, van de Minister van Buitenlandse Zaken ten geleide van een wijziging van een Europese Overeenkomst;

een, van de Staatssecretaris van Justitie ten geleide van een circulaire rechtspositie gedetineerden;

een, van de Minister van Onderwijs en Wetenschappen ten geleide van de

jaarrekeningen en het accountantsrapport 1977 van de R.U.L.

De Voorzitter stelt voor deze brieven niet te drukken en voor kennisgeving aan te nemen;

5. de volgende brieven e.a.:

zeven, van het Europees Parlement ten geleide van een aantal resoluties.

De Voorzitter stelt voor deze brieven e.a. voor kennisgeving aan te nemen;

6. de volgende brieven e.a.:

een groot aantal over de onderwijs-bezuinigingen:

een groot aantal over Charl Schwiertert;

een groot aantal over wijziging van de financiële-verhoudingswet:

een groot aantal over de bevrozing van de salarissen van ambtenaren en trendvolgers:

een, van de archiefraad over de naamgeving van een departement:

een, van de NCA over de naamgeving van CRM;

een, van het college van bestuur van de Erasmusuniversiteit over de inkomenspositie van studenten:

een, de WAO-AAW Belangenvereniging Heerlen over bezuinigingen;

een, van het gemeentebestuur van Westerbork over de plaatsing van kernwapens;

een, van de Kunstenbond FNV over de 'C' van CRM;

een, van de Bouw- en Houtbond FNV over betaalbaarstelling van WAO en AWW-uitkeringen;

een, van het gemeentebestuur van Velsen over de Wijkertunnel met aansluitende wegvakken;

een, van het gemeentebestuur van Valburg over de opstelling van kernwapens;

een, van de werkgroep behoud eigen woningbezit over 'eigen huis en bijstand';

een, van de werkgroep psychiatrie Rotterdam over het Psychiatriebeleid;

een, van de Wereldwerkplaats over de doodstraf van zes leden van het ANC;

een, van J. M. Postma-van Elk over de logica in de politiek;

een, van het gemeentebestuur van Marken over de financiële problematiek van Marken;

een, van het bureau voorlichting provincie Friesland ten geleide van 'Kroniek van Friesland';

een, van de Stichting voor wetenschappelijk onderzoek van de Tropen ten geleide van het verslag over 1979;

een, van prof. mr. C. A. J. M. Kortmann c.s. over afschaffing van de functionele leeftijdsgrenzen van hoogleraren;

een, van het wetenschappelijk bureau van de P.S.P. ten geleide van het verslag over 1981;

een, van het CDA afd. Losser over 'n Kokerjuffer';

een, van het zuiveringsschap hollandse eilanden en waarden ten geleide van het jaarverslag 1981;

een, van het VNO over Decentralisatie;

een, van het L.E.I. over opleiding en scholing van tuinders in het zuidhollands glasdistrict;

een, van 'Gasprijsverhoging NEE' over de gasprijs;

een, van Natuur en Milieu Federatie Overijssel over departementale herindeling;

een, van de N.S.F. over sportcontacten met Zuid-Afrika;

een, van de werkgroep Inheemse Volken over Guatemala;

een, van de Stichting werkverband Huisvestingsnood over de woonlasten;

een, van het Comité Jongeren huisvesting Utrecht over de woonlasten;

een, van de Stichting landelijke Fed. van welzijnsstichtingen voor Surinamers ten geleide van een uitnodiging;

een, van de K.L.M. met een kwartaalverslag;

een, van het provinciaal bestuur van Gelderland over wijziging van het Provinciefonds;

een, van het bestuur van de gemeentekring Almelo over de textiel- en kledingindustrie;

een, van het Overlegcentrum over aanpassing van de kieswet;

een, van de W.O.D.C. ten geleide van twee adviezen;

een, van het wegloophuis Utrecht over het Besluit Eigenbijdrage Ziektekosten;

een, van het gemeentebestuur van de Noordoostpolder over provinciale (her)indeling;

een, van Scientific Aerospace Architecture ten geleide van brochures;

een, van D. Douwes over G. B. J. Hilterman;

een, van de Commissaris der Koningin in de provincie Friesland ten geleide van een verzoekschrift;

een, van de coördinatiecommissie commissie wetenschappelijk onderzoek kinderbescherming ten geleide van het jaarverslag 1979, 1980 en 1981;

een, van de neprom ten geleide van een rapport;

een, van de CRMH ten geleide van een toespraak van dr. J. C. van Noordwijk-van Veen;

een, van W. A. Wonnink over ziekenfondspremie;

een, van J. van Zutphen over de hoge huren;

een, van de Ned. Ver. van Boseigenaren over het natuur- en landschapsbehoud;

een, van de Kerkrad der Hervormde gemeente van Gouda over het blad 'Zondag';

een, het bestuur van het verbond van Ver. voor Langebaandraverijen en Rennen in Nederland over de structuur van de Draf- en Rensport in Nederland.

Deze brieven e.a. liggen op de griffie ter inzage. Voor zoveel nodig is kopie gezonden aan de betrokken commissies;

7. de volgende proefschriften:

'Maatschappelijke Aktivering van Achterstandskategorieën' door R. G. W. van der Veen;

'Krant en Democratie' door O. Scholten;

'Aloofness and Neutrality' door C. B. Wels;

'Een onderzoek naar de alternatieve Kosten van Overheidsprojecten: Theorie en Empire' door Th. Zuidema;

'Vraag-aanbodmodellen voor stelsels van geografisch gespreide markten, toegepast op de internationale en op ziekenhuisopnamen in Noord-Nederland' door J. A. Bikker;

'The world Rubber Economy till the year 2000' door H. P. Smit;

'Wikken en Beschikken' door F. P. C. L. Tonnaer;

'Eike van Reggow's Rechtboek in beeld' door J. B. M. van Hoek.

Deze proefschriften zijn opgenomen in de bibliotheek der Kamer.